ئەمەوێ جیهان بناسم؟

ناوی کتێب: (ئەمەوێ جیهان بناسم؟)

ناوی نووسەر: (شۆخان صباح مولود)

بابەت: (گەشەپێدانی مرۆیی)

ژمارەی لاپەڕە: 120

بەروار: (2021)

(بسم الله الرحمن الرحيم)

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

بەناوی ئەو خوایەی کە جیهانی دروستکردووە

(وێنەی کتێبەکە، ئەوە دەسەلمێنێ کە مرۆڤ،
هەرچەندی بزانێ لە ئاست زانیارییەکان هەر بچووکە)

(ناوی کتێبەکە بە پرسیار دەستیپێکردووە، ئەمە مانای ئەوەیە ئەم ژیانە پرسیار گەلێکن، لەسەر مرۆڤ پێویستە بەدوای وەڵامەکانیدا بگەڕێت).

ئێمەی دانیشتووانی ئەم جیهانە،
بە هەموو نەتەوە و زمانێک
بە کورد و عەرەب و تورک و فارس و ئینگلیز و
سوننە و شیعە، بە هەر مەزهەب و ئاینێک...
دواجار ئێمە مرۆڤین، بە دیهێنراوی یەک خالقین.
چۆن دەکرێت لەگەڵ یەکتر خراپ بین و
ئازاری یەکتر بدەین؟!

پێرست:

چەند وتە و باسێك بۆ ناسینی کتێبەکە
پێشەکی:
بەشی یەکەم: بوونی مرۆڤ
باسی یەکەم: باسێك دەربارەی ژیانی منداڵی
باسی دووەم: ناسینی مرۆڤ
باسی سێیەم: دابونەریت
باسی چوارەم: سیاسەت
بەشی دووەم: هەنگاوەکانی سەرکەوتن
بەشی سێیەم: باسێك دەربارەی خۆشەویستی

ئەگەر (خودا) نەبێت، هەموو شتێك ڕێگەپێدراوە.
جیهان بێ مانا و مرۆڤ پووچ و ژیان بێ ئامانج و
مرۆڤی بێ مانا، بێ بەرپرسیارەتی.

فیۆدۆر دۆستۆیڤسکی

ئیلاهی، لەبەرامبەر هەر شتێکدا کە مرۆڤ بەرەو
لەنێو بردن ئەبات.
بە نەبوون و نەویستن، ژیانێکی پۆلایینم پێ ببەخشە.

تا لە نرخی ژیان دەگەیت
نیوەی تەمەنمان بەسەر دەچێت.

هێربەرت

جیهان ئۆقیانوسێکە، ژیان وەکو بەڵەمێکە، کە مەترسی نقومبوونی هەیە، وە مرۆڤیش بەبێ ئاگایی لەناویدان و نازانن چ باسە. هەر خەریکی ئارەزووەکانیەتی، زۆرینەیان خوایان لەبیرکردووە.

شۆخان

پێویست نییە لەسەرت هەمووان دڵخۆش بکەیت، بەڵام پێویستە لەسەرت ئازاری کەس نەدەیت.

بێرناردشۆ

کە دەگەیتە قۆناغێکی ژیان، ڕەنگە لەو کەسە ببوریت کە ڕۆژێك پێت پێکەنیوە، بەڵام هەرگیز ئەو کەسەت بیرناچێتەوە کە ڕۆژێك تۆی گریاندووە.

ئەمیر ڕەزا ئارمیۆن

لە هەمووی بە ئازارتر ئەوەیە ئەو کەسەی هەم پێت پێکەنیوە، هەم تۆی گریاندووە.

شۆخان

هەر کەسێك ژیانی دنیای فانی بکات بە ئامانج و مەبەستی خۆی،
ئەوا هەر ئەم ژیانەی لە (حەقیقەت و مەعنادا)
بۆی دەبێتە دۆزەخێکی دڵ سووتێنەر،
با لەڕواڵەتیشدا لە ڕابواردن و نازو نیعمەت دا بێت... بەڵام
ئەوکەسەی ڕووبکاتە ژیانی هەمیشەی و نەبڕاوەی ئەم دونیاو
بەڕاستی و دڵسۆزی تێ بکۆشێ و هەوڵی بۆ بدات و
بۆی لێببڕێ؛ ئەوا کامەرانی و بەختیاری هەردوو لای دەست دەکەوێت و
شایانی هەردووکیان دەبێت.

"سەعیدی نوورسی "

لەکاتێکدا کە گوندێك بێ ئەنجوومەن نابێت و، دەرزیەک بەبێ وەستا
دروست نابێت و، پیتێك بەبێ نووسەر نانووسرێت. کەواتە
چۆن دەگونجێت ئەم دونیا ڕێکو پێکە بێ حاکم بێت.

"سەعیدی نوورسی"

مرۆڤ گەلێك هەن، کاتێک پێیان دەگەیت
واهەست دەکەی کە بە خۆت گەیشتوویت.

غادە ئەلسەمان

پێشەکی:

پێویستە هەموو پێشەکییەك بخوێندرێتەوە، چونکە سەرەتای هەموو شتێکە... کە لە سەرەتا تێنەگەی چۆن ئەتوانی داهاتوو دابنێی؟ بە کورتیەکەی ئێستامان چاك دەکەین، بۆ ئەوەی داهاتوو بنیات بنێین.

لەم کتێبەدا بە شێوەیەکی گشتی باسی جیهان دەکەین.

بێگومان نووسین، گەورەترین نیعمەتە بۆ ناسینی جیهان، کە زانیارییەکان وەردەگرین. گەر نەخوێندەواربین ناتوانین کتێب بخوێنینەوە و زیاتر زانیاری وەربگرین و بنووسین.

(ئومێد حەمە عەلی) دەڵێت: "چێژی نووسین، دیاریکەری چێژی ژیانە بۆ نووسەر."

(نووسین هەم فێرکارە و هەم فێرکەرە).

خوای گەورە یەکەم وشە کە بە پێغەمبەرمان (محمد)(صلی الله علیه وسلم) فەرمووی (اقرأ) واتە (بخوێنەوە) .

بێگومان نووسین و خوێندنەوە دەتگەیەنێت بە بیرۆکەی ڕاست.

ئەم کتێبە کۆمەڵێك باس و زانیاری تێدایە. هیوادارم تاوەکو کۆتایی هەمووی بخوێننەوە. تاکە ئاواتم بۆ خەڵك ئەوەیە بخوێننەوە.

به كتێب خوێندنەوه تاڕادەیەكی زۆر... دەبن به كەسێكی تێگەیشتوو، بەڵام دەبێت كه شتێك بخوێننەوه تێگەیشتنتان زیادبكات، نەک له دین لاتانبدات..!

به كتێب خوێندنەوه، ئەگەر نەشتوانن هیچ بەدەست بهێنن، بەڵام تێڕوانینتان بۆ شتەكان دەگۆڕێت و ئەرێنی بیردەكەنەوه. لەوانەشە كەسێك نەخوێندەواربێت تێگەیشتووبێت، بەڵام دەگمەنن. مەرجیش نییه هەموو خوێندەوارێك، تێگەیشتوو بێت.

خوای گەوره، مرۆڤ و ئاژەڵی به (عەقڵ) لێكجیاكردۆتەوه. كەسی عاقڵ، شتی باش و خراپ، بەراورد دەكات ولێكی جیادەكاتەوه.

هەموو مرۆڤێک توانا و بەهره و شارەزایی خۆی هەیه، بەڵام لەسەر خودی مرۆڤ پێویسته هەوڵی بۆبدات و بیاندۆزێتەوه؛ بەڵام سەرەتا دەبێت خۆت بدۆزییەوه لەم كتێبەش تاڕادەیەكی باش واتلێدەكات خۆت بناسی.

لەوانەیە توانای هەندێك كەس ساده بێت و هی هەندێكی تر مامناوەندبێت هی هەندێكیش گەورەبێت و داهێنان بكات.

كەسه سادەكان مەزنن، ئەوانەی دەتوانن به قسەیەكی خۆش، یان به بزەیەكی وزه بەخش، دڵی بەرامبەرەكانیان خۆش بكەن.

دواجار لەم کتێبەدا بیرکردنەوەی هەندێک زانا، فەیلەسوف، نووسەر... وەردەگرین، بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە من تەواوی بیرکردنەوەکانی ئەو کەسەم بەدڵ بێت. تەنها هەندێك بیرکردنەوە باشەکانی وەردەگرم.
جگە لە بەدیعوززمان سەعیدی نوورسی نەبێت، چونکە قسەکانی قسەی قورئانن. هەموو کتێبێکێکی سەر ئەم زەمینە کەم و کوڕی تێدایە، تەنها کەلامی خوا (قورئان)، نەبێت.
هەموو شتێك ڕەخنەی لێ دەگیرێ بە هاتنی هەر شتێك دژەکەشی لەگەڵی دەبێت.
بۆنموونە: بەهاتنی دڵتەنگی دڵخۆشی دێت، بە هاتنی تاریکی ڕوناکی لەگەڵی پەیدا دەبێت...
لەگەڵ هەر ناخۆشیەکیش، خۆشیەك دێت.
(إن الله مع عسر یسرا) .

شۆخان صباح

بەشی یەکەم

بوونی مرۆڤ

"مرۆڤ پێویستە لەسەرەتادا خۆی بناسێت و خۆی وەکو هاووێنەی پەڕاوێک بخوێنێتەوە، ئەو کەسەی خۆی نەخوێنێتەوە ئەگەرچی بچوکترین نهێنی گەردوونیش بزانێت هەر بەنەزان دەمێنێتەوە"

ئەلێکسیس کاڕڵ

نووسەری ئەمریکی

باسی یەکەم:

باسێك دەربارەی ژیانی منداڵی

من پرسیارێك لە ئێوە دەکەم، باشە بۆچی زۆربەمان بیری ڕۆژانی منداڵی دەکەین؟ ئەم پرسیارەت لە خۆت کردووە؟

بە بۆچوونی من ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ دوو هۆکار؟

یەکێکیان: نەزانی

ئەویتریان: قسە لەسەر نەکردن

١ـ نەزانی:

مەبەستم ئەوەیە کە بێئاگایی لە خراپەکاری و دوونیای دەرەوە و شەڕەنگێزی مرۆڤەکان و هەست بە دووڕوویی مرۆڤەکان ناکەی.

کەسێکی تاڕادەیەکی زۆر... تێنەگەیشتووی لە ژیان، بەڵام کە گەورەبووی وورده وورده تێدەگەی و پێدەگەی، ئینجا ژیانیشت بۆ سەخت دەبێت.

زیاتر کەسەکان دەناسی، بەڵام لەسەر تۆ تەنها ئەوەیە کە بەهێزبیت با بەنەزانی نەمێنیتەوە.

٢ـ قسە لەسەر نەکردن:

مەبەستم ئەوەیە کە لەبەرئەوەی (منداڵ)، کەس قسەی لەسەر ناکات و کەس دەستتێوەرنادەنە ژیانی، ئاسوودەیە لە ژیانی. لەم کاتەدا چێژی ژیان دەچێژیت، بەڵام دواجار هەر دەبێت ڕووبەڕووی ئازارەکانی ژیان ببنەوەو بچینە نێو واقیع. کەمینەن ئەو کەسانەی لە منداڵییەوە خەڵك قسەیان لەسەر دەکات و ڕووبەڕووی ئازارەکانی ژیان دەبنەوە.

"هۆکاری زۆرینەی گیروگرفتەکان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کەسی یەکەم دەیەوێت کەسی دووەم وەکو ئەوبێت و بەوجۆرە بکات کە ئەو دەیەوێت. بۆ نموونە ئەگەر کەسێک پێت بڵێت پێویستە لەسەرت بەو چەشنە بکەیت بۆ ئەوەی پەسەندترو باشتر بیت، ڕەنگە ئەمە لە ڕوانگەی تێگەیشتنی خودیی ئەوەوە پەسەندتر بێت، بەڵام لە ڕوانگەی تێگەیشتنی خودیی منەوە پەسەندتر نییە."

ئەم کۆپلەیە

وەرگیراوە لەکتێبی (هێزی متمانە بەخۆبوون)ل٣٣، لە نووسینی د. إبراهیم فەقێ ڕێبەری گەشەی مرۆیی و وانەبێژی گەورەی جیهانی، و. کارزان عەزیز.

د. إبراهيم فەقێ دەڵێت هەموو مرۆڤێک لەلایەنی ناوەکییەوە خاوەنی وێنەیەکە بۆ هەموو شتێك، ئێمە دوو چاومان هەیە بەهۆیانەوە جیهانی دەرەکی دەبینین.

ئەگەر تەماشای ئاوێنە بکەیت تەنها شتە دەرەکییەکان دەبینیت ناتوانیت شتە ناوەکییەکانی نێو جەستەت ببینیت گەرچی ئەو شتە ناوەکییانە ئەو جیهانە ڕاستەقینەیەن کە بەرجەستەی پتر لە ٩٠٪ ی تواناکانت دەکەن..

تۆ ناتوانیت وزەی خۆت ببینیت.. ناتوانیت گورچیلە یاخود دڵت ببینیت.. ناتوانیت توانا ئەقڵییەکانی وەکو ژیریی یاخود دانبەخۆداگریی یاخود خۆشەویستیی ناخۆییت ببینیت..

بەڵام شێوە و فۆرمی دەرەوەت دەبینیت، کەواتە چۆن بەتەنها لەلایەنی دەرەکییەوە بڕیار لەبارەی کەسێکەوە دەدەیت و دەڵێیت ئەو کەسە کەسێکی سەرنەکەوتووە یاخود کەسێکی بەهێزە یاخود کەسێکی سست و لاوازە؟!

وەرگیراوە لەهەمان کتێب لاپەڕە ٦٨

لێرەدا ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە ئێمە ناتوانین لە ٩٠٪ ی لایەنە ناوەکییەکانی یەکتربببینین. ئەوەی دەمێنێتەوە کەمتر لە ١٠٪ یە. مرۆڤی تێگەیشتوو، دەتوانێت لە ٧٪ ی کەسی بەرامبەری بخوێنێتەوە.

مرۆڤە بچووکەکانیش، سەرەڕای ئەوەی ناتوانن هەڵتبسەنگێنن بەڵکو بەجۆرێك پێناسەت دەکەن دوور لە کەسایەتی خۆت.

تەنها خوا، خۆی لە بەدیهێنراوەکانی تێدەگات و لە ١٠٠٪ هەڵیاندەسەنگێنێ و پێناسەیان دەکات و بە لێزانی خۆی چارەنووسمان دەزانێت.

جارێکیان کەسێك دوعای دەکرد، کەسێکی دینداریش وتی:

ئەم دوعایەت لەو دیوارەی تێپەڕنابێت! منیش ئەوکاتی تەمەنم تەنها ١٥ ساڵ بوو، وتم فتوا گوناعە بێدەنگ بوو.

نازانم ئەم کەسە چۆن بیری لە دین کردۆتەوە، بەڵام دین نەیگوتووە لەخۆتەوە بڕیار لەسەر دینی کەسی بەرامبەربدە. ئەگەر کەسێك هەڵەیەکی کرد پێیبڵێ نەك بیشکێنیە و ئازاری بدەیت.

ئەگەر هەڵەکەشت پێگوت ڕاستی نەکردەوە وازی لێبێنە، ڕۆژێك دێت هەر تێدەگات ئەوکاتە ئاهو پەشیمانی هەڵدەڕێژێ.

خوای گەورە، لە هەموو کەسێك زیاتر بۆ بەدیهێنراوەکانی بە ڕەحمترە.
هۆکاری هەموو تێنەگەیشتنەکان، هەڵە بیرکردنەوەیە.

ڕۆژێکیان لەگەڵ هاوڕێیەکم لە زانکۆ کەوتینە باسی ژیان، کە ئەو هەم هاوڕێی قوتابخانە و لەهەمانکاتدا هاوڕێی زانکۆشمە.
ئەو وتی: بۆ ئەوەی خەڵك، خۆشیبوێی دەبێت خۆت خۆشبوێت. ئەگەر خەڵکیش خۆشینەویستی، دواجار هەر کەسێك هەیە کە تۆی خۆشبوێت، ئەویش "خۆتیت".
هەروەها کە لەپۆلی ١١ ی ئامادەیی بووین،
وتی: کچێکی هندی دەڵێ ئەگەر خۆم، خۆم خۆشنەوێت.
ئەی کێ منی خۆشبوێت؟

(خۆت خۆشبوێت، بەڵام خۆپەرست مەبە).

دەمەوێ ئەوە ڕوون بکەمەوە کە لەنێوان **ئاین و ڕەوشت** هەیە.
زۆرێك لە ئێمە، دەڵێین کە ڕەوشت لە پێش دینەوەیە. خۆشم گوێم لەو قسانە بووە.
ڕاستە خوای گەورە، کەسێکی دادپەروەری بێ باوەڕ بەسەردەخات، وە کەسێکی نادادپەروەری مسوڵمان ژێردەخات.
ئەمەش تەرازووی خوای گەورەیە، بەڵام ئەگەر کەسێك بەتەواوی لە دین تێبگات و شارەزای دین بێت دەزانێت کە دینی ئیسلام، دینی حەق، هەموو شتێك لەخۆدەگرێت.
ڕەوشت و گشت بەهای مرۆڤبوون دەگرێتەوە. لە عەقڵ، ویژدان، ڕاستگۆیی، هاوکاری یەکترکردن و یارمەتیدان، دڵسۆزی و هاوسۆزی، ڕێزگرتن و، میهرەبانی.

چۆن دەكرێت بەهێزبین؟

بۆ ئەوەی بەهێزبین دەبێت:ـ

١ـ ئارامبگرین لەكاتی بارودۆخە سەختەكان.

٢ـ لەسەر دینی ئیسلام بەردەوام بین.

بێگومان دینی ئیسلام مرۆڤ بە شێوەیەك بەهێز دەكات، كە ڕەگی لەژێر خاك داكوتابێت.

٣ـ خۆمان بدۆزینەوە.

ئەوكاتەی خۆمان دۆزییەوە، هیچ هێزێك ناتوانێت لە عەرزمان بدات جگە لە هێزی (الله) نەبێت.

هەمیشە بڵێ من بەهێزم، ئەوكاتە ئەمە دەبێتە خوویەك، بۆ بەهێزبوون.

مرۆڤ، ناتوانێت شتێك لە توانای خۆی زیاتر بكات.

هەروەك ئەنیشتاین دەڵێ (لەبنەڕەتدا هەموو كەسێك زیرەكە بەڵام كە تۆ داوا لە ماسی بكەیت بە درەختێكدا سەربكەوێت هەتا مردن وای لێدەكەیت كە هەست بە گێلی بكات).

هیوادارم هەموو كەسێك بتوانیت بەهرە و توانا شاراوەكانی دەربخات.

ئاواتمە هەموو كەسێك سەربكەوێت.

ڕاستە تۆ بەهێزی، بەڵام مانای ئەوە نییە دەتوانی وەک باڵندە بفڕیت!
لەو ڕۆژانە گوێم لە قسەیەکی "ڕاهێنەرێکی گەشەپێدان" بوو دەیگوت: "تۆ بەهێزی و ئەگەر بتەوێت دەتوانی هەموو شتێک بکەیت. ئەگەر مەیلت لێ بێ دەتوانی خۆت فێری فڕینیش بکەیت!
سەیرم لێ دێت ئەو خەیاڵپڵاوییە لە پای چی؟ بۆچی ئەو خەونە زۆرە لە مێشکی دەچەقێنیت لەکاتێکدا لە توانای ئەو بەدەرە.
گەنجی ژیر، دەکرێت تۆ لە هێزێکی دیاریکراودا بتوانی قورساییەک بەرز بکەیتەوە، بەڵام ناتوانی هەموو شتێک بەرز بکەیتەوە!

وەرگیراوە، لە کتێبی (پڕلە ئەوین بە) لا ١٤٥، نووسینی عمرآل عوضە، نووسەرێکی سعودییە، و. زامدار قادری، چاپی یەکەم٢٠٢١.

ئەمە مانای ئەوەیە دەبێت شتێک بکەیت لە توانای خۆت زیاتر نەبێت.

بابێینەوە باسەکەی خۆمان ژیانی مندالْی
قسەیەکی "سەعیدی نوورسی" هەیە کە دەڵێ:
باش بزانە کە هاتنە دنیای مرۆڤ بۆ ڕابواردن نییە..
باشترین بەڵگەش ئەوەیە کە هەر کەسێك دێت، دەڕوات و.. هەموو لاوییەك پیری لە دوایەو.. هەموانیش لە لێژایی بەرەو نەمان و جودایی، خڵ دەبنەوە!

لەکاتێکدا کە مرۆڤ لە هەموو ڕوویەکەوە ڕێکوپپێکترین و بەرزترینی زیندەوەرانە، تەنانەت پادشای هەموویانە، کەچی بە دەستی خۆی قورسترین جۆری بەڵا و ناخۆشی بەسەر خۆیدا دەهێنێت کاتێ بیرلە چێژو لەزەتەکانی ژیانی ڕابوردووی و، ترس و لەرزی ڕۆژانی داهاتووی دەکاتەوە. بەوجۆرە، لەسەر لوتکەی پلەی مرۆڤایەتی خۆی دەخاتە خوارەوە بۆ چەند پلەیەکی لە هی ئاژەڵ نزمتر!

وەرگیراوە، لە کتێبی (پەیامی بیماران) لا١٠، نووسینی سەعیدی نوورسی، و. فاروق ڕەسووڵ یەحیا، چاپی چوارەم.

لێرەدا ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە مرۆڤ، نابێت خەم بۆ ڕۆژە خۆشەکانی ڕابردوو، یاخود منداڵی بخوات. ناشبێت ترست لە ڕۆژانی داهاتوو هەبێت.
ڕابردوو ڕۆیشت و داهاتووش نەهاتووە و بە دەست خوایە.
دەبێت لە ئێستادا بژیت و، ئێستات ڕێکبخەی بۆئەوەی داهاتوو بنیات بنێی.
من کە ئەو قسانە بۆ ئێوە دەکەم، بێگومان بە لەوەی
کە خۆم جێ بەجێم کردووە.

دەبینین هەموو شاعیرەکان، گرنگی بە چوارینەی ئاخیری هۆنراوەکانیان دەدەن. ئەمەش ئەوە دەردەخات، کە با سەرەتام هەرچۆنێک بێت گرنگ ئەوەیە ناوەرۆکەکی باشم هەبێت، بۆ ئەوەی ئاخیرەتم جوان بێت.

با ژیان، هەر چۆنێك بێت بەئازار بێت، سەخت بێت، گرنگ ئەوەیە پاشەڕۆژێکی گەشاوەمان هەبێت.

چارلی چاپلن دەڵێ:

گەورەترین ڕۆژ کە لە دەستمان ئەچێت ئەو ڕۆژەیە کە تیایدا پێناکەنین

ڕاستە پێویستە لە ژیانمان پێبکەنین، نابێت هەمیشە ژیان بە جددی و بە قوڕسی وەربگرین، بەڵام گەورەترین ڕۆژ کە لە دەستمان ئەچێت ئەو ڕۆژەیە کە نەتوانین چاکەیەك بۆ ئاخیرەتمان ببەین.

ئەگەر ئاخیرەتمان خێر بێت، ئەوکات دڵخۆش دەبین و بۆ هەمیشە پێدەکەنین.

بە منداڵی وامدەزانی کە خۆشبەخترین کەسی جیهانم، بەڵام کە گەورەبوم زانیم کە پێویستە ناخۆشیەکان تێبپەڕێنم.

باسی دووەم:

ناسینی مرۆڤ

مرۆڤ، بوونەوەرێکی ئالۆزە. تەنها خوای خۆی دەتوانێت لە ١٠٠٪ بیناسێت و لێی تێبگات، ئەو کەسانەشی کە خۆیان دەدۆزنەوە پتر لە ٧٠٪ لە خۆیان تێدەگەن.

لەوانەیە پرسیار بە مێشکمان دابێت چۆن خۆمان بدۆزینەوە؟

بێگومان خۆ دۆزینەوە شتێکی هێندە گران نییە، بەڵام زۆرێکمان لێی تێنەگەیشتووین، یان نەمانویستووە تێبگەین.

خۆ دۆزینەوە، واتە چۆنیەتی بوونم چۆن بووە ئامانج لە بوونم چییە چیبکەم و چۆن ژیان بەسەرببەم.

بێگومان ئەگەر گشت ئەم پرسیارانە بزانین ئەوا ئەتوانین خۆشمان لەگەڵ ئەو ژیانە بگونجێنین و، بۆ هەمیشە سەرفراز بین.

زۆرێك لەوانەی ڕۆژئاوا (ئەوروپا) دەڵێن کە مرۆڤ، لە مەیموونەوە هاتووە و، ووردە ووردە چەکەرەی کردووە و بووە بە مرۆڤ.

ئەم قسەیە زۆر گەمژانەیە چونکە خوای گەورە خۆی دەڵێت من بەندەکانم بە جوانترین شێوە بەدیهێناوە.

مرۆڤ ڕێکوپێکترین و بەرزترینی زیندەوەرانە.

باشە بیرناکەنەوە ئەگەر مرۆڤ لە مەیموونە هاتبێت، ئەی بۆچی هێشتا مەیموونەکان ماون..؟!
ئەمەش وەڵامێکە بۆ ئەوەی کە مرۆڤ، لە مەیموونەوە نەهاتووە.
یاخود بە مندالی واتێگەیشتببوم، کە ئەو مرۆڤانەی تاوانیان کردووە خوای گەورە، غەزەبی لێگرتوون و بوونەتە مەیموون.
بەڕاستی ئەمە بیرکردنەوەیەکی دوورە لە ڕاستییەوە، خوا ئەگەر غەزەبی لە بەندەکی بگرێت خۆی باش دەزانێت کە چۆن لەناوییبات، یاخود دۆزەخی داناوە.
هەرچەندە لە ئێستادا ئەوانیش لەوە تێگەیشتوون، کە مرۆڤ لە مەیموونەوە نەهاتووە.
ئەوانەی ئەوڕوپا و ئەمریکا و ئەوانەشی کە مسوڵمانان نین (زیرەکن، بەڵام عاقڵ نین) ئەو پرسیارەی کە مێشکم تێیدا لەدیاریەوە ئالۆز ببوو!
ئەوان کەسانێکن داهێنان ئەکەن هەرچی ئامێری ئاسانکارییە، کە ئێستا ئێمە بەکاریدەهێنین بەرهەمی دەستی ئەوانە.

کەچی ئەوان نەیانتوانیوە خۆیان بدۆزنەوە، نازانن کە بوونیان چۆنە.
ئەو قسەیەی (ئەلێکسیس کارڵ) دەربارەی مرۆڤ، کە لە سەرەتادا باسمانکرد قسەیەکی زۆر جوان و کاریگەرە. هەرچەندە کەسەکە ئەمریکیە، بەڵام هەروەک وتم ئەوان زیرەکن بیریان بۆ شتانێک چووە کە ئەم دونیایە دەبێت هەمیشەیی نەبێت.
دواتر ئەم بابەتە بە ڕوونی باس دەکەم.

(تاکایەتی مانای ڕاستەقینەی هەر مرۆڤێک دیار دەکات)

"کارڵ یۆنگ"

دەروونشیکاری سویسرا

قوتابی سیگمۆند فرۆید بوو داهێنەری دەروونشیکاری

مرۆڤ بە تەنها هاتووەتە ئەم دونیایە و، بە تەنهاش دەڕوات.

فرۆید

باشترین پێناسە کە من بۆ مرۆڤی بکەم ئەوەیە کە (مرۆڤ دووڕوویی یەک دراوە)

واتە لە ژیاندا دوو جۆرە مرۆڤ هەیە، یەک ڕوو لە جەستەیەکدا
سادەتر بڵێم لە ژیاندا مرۆڤێکی باش لە جەستەیەکدا هەیە و
مرۆڤێکی خراپ لە جەستەیەکدا هەیە.
بە کورتیەکەی دوو جۆرە مرۆڤ هەیە. ئەوەشیان دواتر ڕووندەکەمەوە.
بەڵام دەبێت ڕووە باشەکە هەڵبژێرین.
ئێمە کە هاتووینەتە ئەو دونیایە لەدایکبوینە، بۆیە هەندێک لە وڵاتان
دایك بە پیرۆز دادەنێن.
کەچی ئێمە بەدیهێنراوی خوداین، بەڵام دایکمان ئێمەی هێناوەتە دونیا.
ئەمە ئەوە دەسەلمێنێ کە لەم ژیانەدا، هەموو شتێك هۆکارێکی هەیە
لێرەدا دایك بووەتە هۆکار.
زۆر لە خەڵك گلەیی دەکەن کە بۆچی خەم و ناخۆشی و ئازار هەیە،
بێگومان ئەوەش هۆکارێکی هەیە.
خوای گەورە، خۆی دەزانێت چ شتێک بۆ بەندەکانی باشە.

بۆ زیاتر تێگەیشتن و ناسینی مرۆڤ دەبێت، هەموومان بگەڕێینەوە بۆ کتێبی (محمد) (صلی الله علیه وسلم) پەیامی خوا، بەڵام نامەوێت زیاتر لە ئاین ووردببمەوە. ئەگەر تەفسیری قورئان بخوێنینەوە هەموومان لەم جیهانە تێدەگەین.

بە گشتی باسی مرۆڤ دەکەم، لە لایەنی مرۆیی نەك لە لایەنی زانستی.

مرۆڤ کە خۆی ناسی، لەخۆی بکۆڵێتەوە، ئەوکات بەختەوەر دەبێت.

ئەگەر لەم دونیاش نەبێت، لە دونیایەکی تر دەتوانێت ئاسوودەیی هەتاهەتایی بەدەستبهێنێت.

سەعیدی نوورسی، زانای پایەداری کوردی تورکیایە لە گوندی نوورسی سەر بە پارێزگای بەدلیس لەدایکبووە. شارەزای لە چەندین زانست و بواردا هەیە. بە پێشەنگی ئایینی ئیسلام دادەنرێت، لە باسکردنی لەسەر بوونی مرۆڤ و ژیانی دونیا و مەعنەوی مرۆڤ.

مرۆڤ لە کۆمەڵێك خانە و ئەندام پێکهاتووە کە هەریەکەیان بەجۆرێك کاری خۆی دەکات و کۆمەڵێك تایبەتمەندی هەیە. ئەمەش بەڵگەکە لەسەر بوونی خوای گەورە، چونکە هیچ مرۆڤێك ناتوانێت بەو ڕێکوپێکیە خۆی دروستبکات، یاخود بێگیان ناتوانێت مرۆڤێك دروستبکات.

هەموو كەسێك دەبێت ئەو پرسیارە لە خۆی بكات كە كێم؟
لەكوێوە هاتووم؟ بۆ كوێ دەڕۆم؟ ئامانج لە بوون و هاتن و ڕۆیشتنم چییە؟
هەموومان دەزانین كە مرۆڤین و لای خوا هاتوین و بۆلای ئەو دەگەڕێینەوە ئامانج لە بوونمان بەندایەتی خوای گەورەیە. ئەم ژیانەش تاقیكردنەوەیە، ئەگەر لەم تاقیكردنەوەیە دەربچین ئەوا بۆ هەمیشە ئاسوودە دەبین و، بەهەشتی جاویدانی بەدەستدەهێنین.
مسوڵمانی ڕاستەقینە ئەمە دەزانێت، بەڵام ئایا لە كەسێكی ناموسوڵمان (مەسیح)، بپرسی چی دەڵێ؟
ئەمیش دەڵێ من خوام هەیە، كە(الله) یە لای ئەو هاتووم
كەچی ئەوان بیرناكەنەوە، كە بۆلای ئەو دەگەڕێینەوە دەڵێن كە مردن هات ئەوكاتە دونیا كۆتایی پێدێت، وە ئایا ئەوان قسەی خوا پەیڕەو دەكەن، بە گوێی دەكەن، كە دەڵێ دوایین پێغەمبەر هەیە.
ئەویش (محمد) (صلى الله عليه وسلم).
هەرچەندە زۆرینەی مسوڵمانەكانی ئێستاش، پەیڕەوی پەیامی خوا ناكەن. بەداخەوە

هەنێدێك هەر خوا ناپەرستن(مولحیدن)، یان ئاژەڵ نموونە مانگا دەپەرستن وەك هندستان، هەرچەندە هندستان مسوڵمانیشی زۆر تێدایە.
ئەمە گەمژایەتییە مرۆڤێك، کەسێك بپەرسترێت کە بەهای لەخۆی کەمترە، بەڵام ئایینی ئیسلام، وایکرد مرۆڤایەتی بوونی هەبێت، مرۆڤ بە بەهاکانی ئاشنابێت.
بێ باوەڕەکان دەڵێن کە مرۆڤ لە سروشتەوە هاتووە، بەڵام ئەی بیرناکەنەوە سروشت چییە، سروشت واتە (هەرچی گیاندار و بێگیان) لەم دونیایەدا دەگرێتەوە.
یانی ئەوانەی ڕۆحیان هەیە و ئەوانەشی ڕۆحیان نییە، وەك مرۆڤ و ژیان. ئەوانەی کە دەڵێن مرۆڤ لە سروشتەوە هاتووە، ئەمە مانای ئەوە دەگەیەنێت کە سروشت بەدیهێنراوی سروشتە کەواتە بەدیهێنەر نییە ئەوا بۆمان دەردەکەوێت کە ئەم قسەی ئەوان زۆر پێکەنیناوییە.
لە د. زاکیر نایکیان، پرسی ئەگەر ئێمە دروستکراوی خواین ئەی کێ دروستکەری خوایە ئەو گوتی هەموو دروستکراوێك دروستکەری هەیە، بەڵام نەمگوتووە کە دروستکەر دروستکەری هەیە.

بابێینە باسی (ئۆشۆ) فەیلەسوفی هندی ئەو کەسێکی هندۆسە.
لە کتێبی (نهێنییەکانی ژیان) باس لەوە ئەکات، کە هەمووومان دان بە بوونی ژیان دائەنێین، باشە ئەی کێ ژیانی داناوە ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ بوونی خوایەك، کە ئەم ژیانەی داناوە.
واتە خوا بوونی هەیە، بەڵام ئایا ئەو باس لە چ خوایەك دەکات ئەو خوایەی کە ئێمە دەیپەرستین (الله)، یان چ خوایەك!
ئەو زیرەکە ئامرازەکەی پێکا، بەڵام ئامانجەکە نا.
مەسیحیەکان دەزانن، کە خوایەك هەیە ئەویش (الله) یە.
کەچی بڕوا بە دوایین پێغەمبەر ناکەن،
کە (محمد)ە (صلی الله علیه وسلم). یانی بۆ بوونی خوایەك بیروڕای مەسیحییەکان لای ئێمە نزیکترە، کە بڕوا بەبوونی (الله) دەکەن.
کەچی هندۆس و بێ باوەڕەکان یان ئاینەکانی تر، هێشتا دانیان بەبوونی الله دانەناوە.

دوو جۆرە مرۆڤ هەیە مرۆڤی باش و، مرۆڤی خراپ

لێرەدا پرسیار دروست دەبێت، باشە مرۆڤ هەر مرۆڤ نییە بۆ دەبێت مرۆڤی باش و خراپ هەبێت؟!

بێگومان هەموو مرۆڤێك، كە لەدایك دەبێت بە دەروونێكی پاك و بێگەرد لەدایك دەبێت، بەڵام هەندێكیان نوقمی خۆشی بوون و بەجۆرێك بوونی خۆیان لەبیركردووە، دواجار مرۆڤانێكی خراپیان لێ دروست دەبێت.

هەندێكی تریشیان وادەزانن، كە دونیا تەنها بۆ خۆشی و، كەیف و سەفا و ڕابواردنە. بەهۆی تێنەگەیشتوویان لە ژیان، دواجار ئەوانیش یاخی دەبن و دەست بۆ هەموو پێشلكارییەك دەبەن، ئەمەش زیاتر تێنەگەیشتوویان لە (دین) هەیە، چونكە كەسێك خوای خۆی بە باشی بناسێ و بزانێت، كە لەدوای هەر ناخۆشیەك خۆشیەك دێت، ئەوا دەست بۆ هیچ پێشلكارییەك نابات.

جارێكیان بیرم لە شتێك دەكردەوە، كە بۆچی دەبێت ئەم جۆرە مرۆڤانە ویژدانیان نەبێت، بەم جۆرە كارانە هەڵدەستن و ئازاری كەسانی تر دەدەن. دواتر لێی ووردبوومەوە ئەمانە كە ویژدانیان نەبێت، خەم لە هیچ ناخۆن و ڕەحم بە هیچ كەسێك ناكەن، لە خوای خۆیان یاخی بوون.

بەهاكانی مرۆڤبوونیان نییە، وەك ئاژەڵ پەلاماری هەموو شتێك دەدەن.

کەچی کەسە باشەکان، ئەمانە بەهای مرۆڤبوونیان هەیە، بەرگەی هەموو شتێك و خراپییەك دەگرن، کە مرۆڤە خراپەکان بەرامبەریان دەکەن، دواجار لە دونیایەکەی تر، بەختەوەری هەمیشەیی بەدەستدەهێنن.

مرۆڤ و ئاژەڵ بە (بەها)، لەیەکتر جیادەکرێنەوە ئەگەر مرۆڤ ئەو بەهایانەی نەبێت لەگەڵ ئاژەڵ جیاوازی نابێت، چونکە ئاژەڵ وەك مرۆڤ زیندەوەرە و خواردن و خواردنەوە دەخوات و غەریزەی هەیە.

ئەوەی مرۆڤ لە ئاژەڵ جیادەکاتەوە ژیانکردنە، ئەمەش ڕێزی، خوای گەورە بۆ مرۆڤ.

(سەعیدی نوورسی) دەڵێت: (ئەی ئەو مرۆڤەی خۆت بە مرۆڤ دەزانیت خۆت بخوێنەرەوە...).

چونکە ئاژەڵ ناتوانێت خۆی بخوێنێتەوە عەقڵی نییە.

عەقڵ، یەکێکە لە بەها سەرەکییەکانی مرۆڤبوون.

ئەوانەی کە بڕوا بەخوا ناکەن لە بوونی خۆیان نازانن، وەك ئاژەڵ عەقڵیان نییە.

بەهاکانی مرۆڤبوون

١ـ عەقڵ
٢ـ ویژدان
٣ـ ڕاستگۆیی
٤ـ میهرەبانی
٥ـ دڵسۆزی و هاوسۆزی
٦ـ ڕێزگرتن
٧ـ هاوکاری یەکترکردن و یارمەتیدان

ئەم بەهایانە پەیوەندیان بەیەکترییەوە هەیە،
کەسێک کە ویژدانی هەبێت، زۆربەی بەهاکانی تر بەدەستدەهێنێت.

(عەقڵ)

عەقڵ، یەکێکە لە بە نرخترین و گرانبەهاترین بەها، کە خوای گەورە بە مرۆڤی بەخشیوە.
لێرەدا نموونەیەک دەهێنمەوە، کە وەرگیراوە لە کتێبی (من و ئێمە).

کاتێ لە "هارولد یوری" براوەی خەڵاتی نۆبڵی کیمیا
پرسیاریان کرد کە " باوك و دایکت لە گەشەی توانای زانستی تۆدا تاچەن هاوکاریان کردویت؟"
ئەو وتی: " باوکم لە جیاتی ئەم پرسیارەی" ئەمڕۆ لە قوتابخانە چی فێربویت؟" ئەم پرسیارەی دەکرد کە " ئایا ئەمڕۆ توانیت پرسیارێکی باش لە مامۆستاکەت بکەیت؟"
تەنها هەبوونی زەینێکی باش بەس نییە.
گرنگ ئەمە سود لەو باشە ببینیت!
دیکارت

لێرەدا ئەوە ڕوون دەبێتەوە، کە هەبوونی عەقڵ بە تەنها بەس نییە پێویستە ئەو عەقڵە بەکاربهێنی.

(ویژدان)

ویژدان ڕۆحی مرۆڤایەتیە، ئەو شتەیە کە لە ناخ و دڵ و دەروونی مرۆڤ بوونی هەیە. هەموو مرۆڤێک دڵی هەیە، بەڵام هەموو دڵێك ویژدانی نییە.

نموونەیەک دەهێنمەوە لەسەر ویژدان (ڕۆحی مرۆڤایەتی)، کە وەرگیراوە

ماوەیەك لەمەوبەر لەگەڵ دایك و باوکم چوینە چێشتخانەیەکەوە، کە هەم ئاشپەزخانە و هەم چەن مێزێکیان بۆ موشتەری دانابوو، زۆر قەرەباڵغ نەبوو، ئێمە سێ کەس و ژن و مێردێکی گەنج و پیرەمێرد و پیرەژنێك کە تەمەنیان نزیکەی ٦٠ بۆ ٧٠ ساڵ بوو. ئێمە داوای خواردنمان کردبوو، لاوێکی تەمەن ٣٥ ساڵ هاتە ژورەوە، چەن ساتێك بەسەر هاتنەکەیدا تێپەڕی بوو کە زەنگی مۆبایلەکەی لێدرا، هەرچەن من کە لێوەی نزیك بووم بەڵام گوێم لە زەنگی مۆبایلەکەی نەبوو! بەدەنگی بەرز قسەی دەکرد و کاتێ لە قسەکردنەکەی تەواو بوو، بە خۆشحاڵیەوە وتی کە دوای هەشت ساڵ خودا منالێکی پێ بەخشیوون، لە خۆشیدا جێی بەخۆی

نەدەگرت، ڕوویکردە وەستای چێشتخانەکە و وتی: " ئەم چەن موشتەری ئێوە میوانی منن، دەمەوێ شیرینی منداڵەکەمان بدەم بەوان و حەزیان لە چ خواردنێک بۆیان بێنە".

هەمومان بە سەرسامی و خۆشحاڵیەوە لێی ورد دەبوینەوە، من لە شوێنی خۆم هەستام و چومە تەنیشتیەوە ماچم کرد و پیرۆزبایم لێکردو پێم وت ئێمە پێشتر خواردنمان داوا کردووە پێویست بە زەحمەت ناکات، بەڵام سەرەنجام هەر پێداگری کرد و پارەی هەمومانیداو خواردنە سەفەریەکەی خۆی هەڵگرت و ڕۆشتە دەرەوە.

ئەمە تا ئێرە ئاسایی و جوان بوو. بەڵام زۆر پێم سەیر بوو کە دوێنی شەو لەگەڵ هاوڕێکانمدا چوین بۆ سینەما، بۆ وەرگرتنی بلیت سەرەمان گرتبوو، لە پڕ هەمان کوڕەکەی چێشتخانەکەم دیتەوە بە کیژۆڵەیەکی تەمەن چوار پێنج ساڵانەوە لە ریزەکەدا وەستا بوو، من لە هاوڕێکانم جیا بوومەوە بە جۆرێك ئەو ئاگای لێم نەبێت، سەرنجمدا منداڵەکە بە بابە دەیدوێنێ!!

جێم بە خۆم نەدەگرت، پێم لە جەرگی خۆمنا و چووم دەستم خستە سەر شانی... هەرکە ئاوڕی دایەو ناسیمیەوە، ڕەنگی زەرد

بوو، سەرەتا سڵاومان لەیەکتری کردو پاشان بە توانجەوە پێم وت ماشەڵا، خۆ یەك دوو هەفتەیەك مناڵتان بووە چەن خێرا گەورە بووە! هەرکە ئەمەی بیست خۆی هەڵدایەوە نێو قسەکانم و وتی:
" براکەم! ئەو قسانە هەموی درۆ بوو، درۆیەکی چەور... کە هەر خۆم و خوای خۆم دەزانین."
پاشان بە هەزار تکا و پاڕانەوە وتی: " ئەو ڕۆژەی هاتمە چێشتخانەکەوە، لە کاتێکا دەمویست دەستم بشۆم، گوێم لە گفتوگۆی ئەو پیرەمێردو پیرەژنەکە بوو، دیارە ئەوان ئاگایان لە من نەبوو نەیاندەبینیم، پیرەژنەکە بە پیرەمێردەکەی وت خۆزگە ئەمڕۆ گوێت پێ نەدەدا و دڵت دەهات گۆشتمان بخواردبایە ئەوە بۆ ساڵێك دەچێت نازانین تامی چۆنە. پیرەمێرد پێی وت دوبارە دەستت پێکردەوە؟ بڕیار بوو بێین بۆ چێشتخانە شۆربایەك بخۆین و بڕۆینەوە، ئەویش لەبەر ئەوەی تۆ حەوسەڵەت نەبوو، من ئێستا بمەوێ هەڵە خەرجی بکەم ناتوانم، چونکە تا سەری مانگ پارەیەکی ئەوتۆمان پێ نیە بەشمان بکات.
شاگردی چێشتخانەکە هات بۆلایان و پێی وتن چی دەخۆن؟
پیرەمێرد بە پەلە وەڵامیدایەوە، کوڕی خۆم ئێمە هەردووکمان

نەخۆشین، دوو شۆرباو نانێکی گەرممان بۆ بێنە. لە بیستنی ئەم قسانە من ئاگام لە خۆم نەما، هەموو گیانم سارد بویەوە هەستم دەکرد خەریکە بمرم، سەرم هەڵبڕی و وتم خودایە سوپاس بۆ تۆ، تەنها یارمەتیم بدە، ئەوە بوو هاتمە دەرەوە و ئەو سیناریۆیەم ساز کرد بۆ ئەوەی ئەو پیرەمێرد و پیرەژنە بە دڵی خۆیان نان بخۆن.
پێم ووت ئەی چۆن پارەی ئێمە و ئەوانیترت دا؟ خۆ ئێمە ئاتاج نەبوین؟ وتی: " برای خۆم، پارەی ئێوە ئاسان بوو، من ئامادەم دنیای خۆم و منداڵەکەم بدەم، بەڵام ئابڕوی کەسێك بپارێزم."
ئەمەی وت و ڕۆشت، بیرم نەماوە کە خواحافیزی کرد یان نا.
بەڵام بیرمە چەن ساتێك لە کەنار شۆستەکەدا دانیشتم و واقم وڕما بوو... بەڕاستی تەواوە کە خودا لە ڕۆحی خۆی کردۆتەوە جەستەی مرۆڤەکانەوە.

پێویستی مرۆڤبوون، مرۆڤایەتیە.

" ماکسیم گۆرکی"

ئەم چیرۆکە وەرگیراوە، لە کتێبی (من و ئێمە) لا ٥٧-٥٩، نووسینی ئەمیر ڕەزا ئارمیون، وەرگێڕانی. جەبار تەنیا، چاپی یەکەم ٢٠١٩

لەم چیرۆکە ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت، ئەگەر کەسێك ویژدانی هەبوو بەهاکانی تری مرۆڤبوون بەدەستدەهێنێت.
وەك: میهرەبانی، ڕێزگرتن، هاوسۆزی و دڵسۆزی، هاوکاری یەکتر کردن و یارمەتیدان.
ئەگەر تەرکیز بکەین دەبینین کاتێك کە یارمەتیی ئەم پیرەژن و پیرەمێردەی دا، یاخود جوانتر بڵێم ئەو ژن و پیاوە بەتەمەنە.
ڕاستگۆیی تێدا بەدینەهێنرا درۆیی کرد کاتێك گوتی مناڵێکمان بووە
ئالێرەدا بۆمان دەردەکەوێت کە هەندێکجار درۆیی سپی بە کەڵك دێت.
زۆرێکمان لە ژیانماندا درۆمان کردووە، یان درۆی سپی. بەڵام درۆ هەر درۆیە نابێت درۆبکرێت.
دەبوایە بەشێوەیەکی ڕاستگۆیانە یارمەتی ئەوان بدات، یان بیگوتبایە ویستم ئەمڕۆ خێرێك بکەم.
هێشتا نەدەبایە ئەو درۆیە بکات، چونکە درۆ متمانەی خەڵکی لەدەست دەدات. بۆ ئەو کەسەی ڕوون کردەوە کە لە چێشتخانەکە بوو، بەڵام ئەی چۆن بۆ کەسێکی تر ڕوون بکاتەوە؟!
یان ئەگەر رۆژێك لە ڕۆژان ئەو ژن و پیاوە بە تەمەنە، ئەو کەسە ببیننەوە ناڵێن بۆ درۆت کرد ئەوکات ڕوونکردنەوە بۆی ئەستەم دەبێت.

دەزانی نرخی بێ ویژدانی مرۆڤەکان لە کوێدایە؟
بە ئارەزووی خۆیان ئازارت دەدەن، بە جۆرێک بەرەو ڕادەی شێتیت دەبەن. دواتر لێتدووردەکەنەوە بە بیانووی ئەوەی کە تێکچوویت، وە هەندێکیان کە دەزانن ڕووخاوی هێشتا ئازارت دەدەن، وە کاتێک پێویستت بە یارمەتیدانی ئەوانە خۆیان وندەکەن.
لە کاتێکدا تۆ هەموو شتێک دەکەی بۆ یارمەتیدانیان.
چەندی باسی بێ ویژدانی مرۆڤەکان بکەم تەواو نابێت...

نیگەرانم بەڵام دەبینم مرۆڤایەتی بەرەو لەناوچوون دەچێت!

کە گەیشتیتە جێیەکی ژیان تێدەگەیت... ئەوەی زوو دەڕەنجێت زوو دەڕوات، زوش دەگەڕێتەوە بەڵام ئەوەی درەنگ دەڕەنجێت درەنگ دەڕوات، بەڵام چیتر ناگەڕێتەوە.

ئەمیر ڕەزا ئارمیون

(ڕاستگۆیی)

ڕاستگۆیی... بناغەی دامەزراندنی کەسایەتی مرۆڤە

ڕاستگۆیی ووتنی قسەیەکە یان لێدوانێکە کە باس لە شتێک دەکات بوونی هەیە. هەر لێدوانێک یان گوزارشتێک یان باسێک تەنها قسە بوو و، ئەو مەسەلەی باسی لێوە کراوە بوونی نەبوو، ئەوا قسەکە ناهەقە و، گەلێک شتی نێگەتیڤی لەسەر دروست دەبێ.
لە پێش هەموویانەوە خاوەنەکەی متمانەی لەناو خەڵکەکەی خۆیدا نامێنێ و، بەردەوام بوون لەسەر درۆ کە پێچەوانەی ڕاستگۆییە بە ژیانی ئەو کەسە خۆی و کۆمەڵگەکەی تەواو دەبێت. هەروەها یەکێکە لە بەردی بناغەی کەسایەتییەکانی هاوسەنگ، ڕاستگۆیی هۆکارێکە بۆ سەرکەوتن و سەرفرازی. شەریعەتی ئیسلام نرخ و بەهایەکی زۆری پێداوە و، زۆر بڵندی ڕاگرتووە. ڕاستگۆیی لە قورئان و سوننەتدا هاتووە و خوای گەورە فەرمانی بە موسوڵمان کردووە کە پێوەی پابەند بێت، چونکە لەسەر تاک بە تاکی موسوڵمانەوە ئوممەت دروست دەبێ و، نابێ بناغەی دروست بوونی ئەو ئوممەتە کەچ و خوار بێت.

بەردەوام بوونی کۆمەڵگە لەسەر ئیستیقامەت پێویستی بە بوونی کۆڵەکەی ڕاست و دامەزراو هەیە، تێگەیشتن لە یەک و ڕێزگرتن و هاوکاری و متمانە بە یەک بوون و، پێکەوە ژیان و دادپەروەری و ئەمانەت و دەست و دەم پاکی و پاکڕاگرتنی ئەندامەکانی لەش و ڕاستگۆیی و دڵسۆزی و سەدان کۆڵەکەی جوانی تر ووزەی بەردەوام بوونی کۆمەڵگە و خۆشگوزەرانی تاکەکانییەتی.

ڕاستگۆیی تایبەت نییە تەنها بە تاکەکانی جەماوەرەوە، بەڵکو دەبێ ڕابەر و سەرۆك و وەزیر و حکومەت و دام و دەزگاکانی و ئەو قەوارە و ڕێکخراوانەش کە کار لە کۆمەڵگەدا دەکەن ڕاستگۆ و سەر ڕاست بن لە قسە و کردارياندا. ووتنی ڕاستیەکان بە میللەت و، نەشاردنەوەی زانیاری لێی و، سەر ڕاستی لەگەڵیدا لە لایەن ئەو کەسانەی کاروبارەکانی دەبەن بەڕێوە نیشانەی دڵسۆزی و بە تەنگەوەهاتنی میللەت و، مافەکانی میللەتە. ڕاستگۆیی ئەو ڕاستە ڕێگایەیە کە میللەت و دەسەڵاتدارەکانی پێک دەگەیەنێت. هەر کاتێک لایەکیان درۆی لەگەڵ ئەویتر کرد جورئەتی نابێ کە بەو ڕاستە ڕێگایەدا بێت و لەگەڵ ئەوی تریان ڕووبە ڕوو ببنەوە.

وەرگیراوە

ڕاستگۆیی کەسایەتیمان دەردەخات، ڕاستگۆیی دەبێتە هۆی سەرکەوتن هەندێک کەس دەڵێن ئێمە، بەهۆی ڕاستگۆیی باجی زۆرماندا لە ژیان. ئەم ژیانە چەند نا نادادپەروەرانەیە هەندێک بە درۆ شیرینەکان خۆیان جوان و باش دەردەخەن.

ڕۆژانێك ئەمگوت **(ژیان بەجۆرێک مامەڵەت لەگەڵ دەکات، وەک ئەوەی بێگانەیەکی دوور لە جیهانی).**

پەیامی من بۆ ئەو کەسانەی کە ڕاستگۆن ئەوەیە دڵتەنگ مەبە، ئەگەر کەس خۆشینەویستی لەوانەیە درۆزنێکی بەهرەمەند نەبی. لەوانەیە بڵێی یانی چۆن؟ با پێت بڵێم هەموو کەسێك ڕۆژێک لە ژیان درۆی کردووە. گرنگ ئەوەیە کە لە ئێستا تێگەیشتیت، کە درۆ شتێکی باش نییە وازبهێنی کەچی هەندێک کەس ئەوەندە بەهرەمەندن لە درۆکردن، کە لەسەرەوە ڕوخسارێکی باشیان هەیە و خەڵکی فریودەدەن، بەڵام لە ناخەوە شەیتانئاسان.

هەروەک پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) دەڵێ: (ئەگەر ئێمە ناخی یەکترمان ببینیایە بە شمشێر نەبێت ڕوو بەڕووی یەکتر نەئەبوینەوە) هەرگیز بە ڕوخسار بڕیار لەسەر مرۆڤەکان مەدەن ناخ گرنگە. ئەتوانین ناخمان بگۆڕین، بەڵام ناتوانین ڕوخسارمان بگۆڕین.

(میهرەبانی)

خۆزگە هەموو کەسێک میهرەبان دەبوو، مرۆڤبوونیش ئەوکاتی مانایەکی دەبوو.

نموونە لەسەر میهرەبانی وەرگیراوە لە کتێبی (من و ئێمە).

کیژۆڵەیەك بە میوانەکەیانی وت: " دەتەوێ بوکە شوشەکانم ببینیت؟"
میوانەکە بە میهرەبانیەوە وتی: " ئەرێ ئازیزەکەم."
کچەکە رایکرد و هەموو بوکە شوشەکانی هێنا، هەندێکیان گەلێ بە وەفا بوون. لەنێوانیاندا بوکە شوشەیەك "باربی" هەبوو.
میوانەکە لە کیژۆڵەکەی پرسی: "کامیانت لە هەموویان زیاتر خۆشدەوێ؟ " لە دڵی خۆیدا وتی بێگومان کیژۆڵە دەڵێت "باربی"
بەڵام زۆر پێی سەیر بوو کاتێ بینی کیژۆڵە ئاماژەی بۆ بوکە شوشەیەکی بێ قۆڵ کرد وتی: " ئەمەیانم لە هەموویان زیاتر خۆشدەوێ."
میوانەکە وتی: "خۆ ئەمەیان زۆر جوان نیە!"
کیژۆڵە وتی: " ئاخر ئەگەر من خۆشم نەوێت، چیتر هیچ کەسێکی نیە یاری لەگەڵدا بکات و خۆشی بوێت، ئەو کاتە دڵشکاو دەبێت..."

لە منداڵیەوە فێری میهرەبانی بووم، بۆ شیرین کردنی ئاوی دەریا، نوقڵەکەی کردە دەریاوە...

"رالف سکات"

وەرگیراوە

حەزم دەکرد هەموو کەسێک میهرەبان بوایە، بەڵام ئەوکاتی مرۆڤی باش و خراپ لەیەکتر جیانەدەکرانەوە، تاقیکردنەوەی خواش نەدەبوو، ژیانیش مانای نەدەما.

(قسەی میهرەبان خەرجێکی ئەوتۆی نییە... لە هەمان کاتدا سوودێکی زۆری هەیە).

"بلێز پاسکاڵ"

فەیلەسوفی فەڕەنسی

لەبواری بیرکاری

(دڵسۆزی و هاوسۆزی)

ئێمە هەموومان مرۆڤین دڵمان هەیە پێویستە لەگەڵ دڵسۆزبین و، خەمی یەکتر لابەرین، ئەگەر نەمانتوانی یەکتریش دڵخۆشبکەین با ئازاری یەکترنەدەین.

کورتە چیرۆکێکتان بۆ دەگێڕمەوە، کە وەرگیراوە لە کتێبی (من و ئێمە).

رۆژێك لەگەڵ هاوڕێیەکمدا ڕێمان کەوتە دوکانی رۆژنامە فرۆشێك، هاوڕێکەم رۆژنامەیەکی کڕی و بە ئەدەبێکەوە سوپاسی رۆژنامەفرۆشەکەی کرد، ئەو پیاوە هیچ وەڵامی سوپاسەکەی نەدایەوە.
هەرکە لێی دوورکەوتینەوە، بە هاوڕێکەم وت: چەن پیاوێکی گرژو مۆن بوو!
هاوڕێکەم وتی: "ئەم هەمیشە بەو جۆرەیە"
وتم: "ئەی تۆ بۆچی ڕێزی لێ دەگریت؟"
هاوڕێکەم بە سەرسوڕمانەوە وتی: "چۆن دەبێت بوار بەو بدەم بۆ ڕەفتاری من بڕیار بدات."

(من خۆمم)

هەرگیز ئەوەتان بیرنەچێت، ئێوە بە تایبەت هاتونەتە دنیاوە.

"جۆن میسۆن"

وەرگیراوە

مرۆڤگەلێک هەن، کاتێک پێیان دەگەیت واهەست دەکەی کە بەخۆت گەیشتویت.

"غادە ئەلسەمان"

ژنە شاعیرو نووسەری سوریا

ئەمە مانای ئەوەیە ڕۆژێك لە ژیاندا بە کەسانێک دەگەیت، هەمان سیفەت و کردار و بۆچوونی تۆیان هەیە. ئینجا واهەست ئەکەیت کە بەخۆت گەیشتویت، بەڵام تۆ جیاوازی هەرگیز کەسێکی وەک خۆت دووبارە نابێتەوە.

(ڕێزگرتن)

ڕێزگرتن بنەمای مرۆڤبوونە. ئینجا ڕێزگرتنی خێزان بێت، یان هاوسەر یان هاوڕێیەتی.

چیرۆکێکی پەند ئامێزتان بۆ دەگێڕمەوە.

پیاوێك سەرگەرمی خوێندنەوەی رۆژنامەیەك بوو، ڕویکردە هاوسەرەکەی وتی:"لە رۆژنامەکەدا نوسراوە ئەنجامی لێکۆڵینەوەکان دەیسەلمێنن کە ژنان ڕۆژانە ٣٠٠٠٠ وشە قسە دەکەن، هاوکات ئەم ئامارە بۆ پیاوان ١٥٠٠٠ وشەیە!"
ژنەکە وتی: "هۆکار ئەمەیە ئێمە دەبێت هەموو شتێك دوبارە بکەینەوە، تا پیاوان تێبگەن."
پیاوەکە وتی: "چیی؟"

هیوادارم لەم چیرۆکە تێگەیشتبن

فەرمایشتێکی شێخ" عەلی تەنتاوی" ڕایچلەکاندم کە لەیەکێک
لە کتێبەکانیدا دەڵێ:" ٢٧ ساڵ قازی بووم، بینیم زۆرترین
حاڵەتی تەڵاق لە دوو خاڵدا ڕوویان دەدا:
یەکەم: توڕەبوونی کوێرانەی پیاوان
دووەم: وەڵامە ڕەقەکانی ئافرەتان
ئێستا با هەریەکەمان لە هەردوو ڕەگەز ئەو دوو کێشەیە
چارەسەر بکەین، دەبینین چەندە لێکتێنە گەیشتنەکانمان بە
زوویی چارەسەر دەبن.

وەرگیراوە، لە کتێبی(پڕ لە ئەوین بە).

لە ئیمامی عەلییان پرسی: هۆکار چییە ئێوە لەگەڵ هاوسەرەکەت کێشەت
نییە و گوێمان لە دەمەقالێتان نەبووە.
ئیمامی عەلی وتی: ئەوکاتانەی من تووڕە دەبم ئەو بێدەنگ دەبێت،
ئەوکاتەی هاوسەرەکەم تووڕە دەبێت من بێدەنگ دەبم.

(هاوکاری یەکترکردن و یارمەتیدان)

هاوکاری و یارمەتیدان پێویستییەکی مرۆڤبوونە، چاوەڕوانی یارمەتی لە کەسانێك بکە کە ویژدانیان هەبێت. هیوادارم خوای گەورە هیچ مرۆڤێك ئاتاجی دەستی مرۆڤێکی تر نەکات، چونکە زۆرینەی مرۆڤانی ئێستا لە مانای مرۆڤایەتی نازانن.
ناسنامەی مرۆڤبوون، شایەنی کەسانێکە بەهای مرۆڤبوونیان هەبێت.

چیرۆکێکتان بۆ دەگێڕمەوە، وەرگیراوە لە کتێبی (من و ئێمە).

من "هەم" چونکە ئێمە "هەین"

توێژەرێکی کۆمەڵناس لە ئەفریقا، پێشنیاری یاریەکی بۆ کۆمەڵێك مناڵی دەشتەکی کرد، ئەو سەبەتەیەك میوەی لە نزیك درەختێکەوە داناو وتی: "هەر کەسێکتان زوتر بگاتە سەبەتەکە میوە خۆشەکان دەباتەوە بۆ خۆی."

کاتێ ئەو فەرمانی ڕاکردنی کرد، منالّەکان پێکەوە دەستی یەکتریان گرت و پێکەوە ڕایانکرد و لە دەوری سەبەتە میوەکە بە خۆشیەوە دانیشتن.

کاتێ توێژەرەکە هۆکاری ئەم ڕەفتارەی لێ پرسین وتی: " لە کاتێکدا یەکێکتان دەتانتوانی بە تەنها میوەکە ببات بۆ خۆی بۆچی بەو جۆرەتان نەکرد؟"

ئەوان وتیان: " ئۆبۆ نتۆ" بەو مانایەی "چۆن یەکێکمان بتوانێت دڵخۆش بێت، لە کاتێکا ئەوانیتر ناڕەحەت ببن."

لە دنیادا شتێك لە خۆشەویستی و میهرەبانی بالاتر نابینم...

"بتهۆڤن"

هێشتا مرۆڤانی باش ماون، بەڵام کەمن دڵنیابە **(لە هەموو هەورێك باران ناباریت).**

مەرج نییە ئەوانەی کە موسڵمان نین بەهای مرۆڤبوونیان نەبێت، بەڵام لەم ٧ دانە دەکرێت ٥ یان ٦ دانەیان هەبێت.

زۆرێك لەوانەی موسڵمان نین تاڕادەیەکی زۆربەهای مرۆڤبوونیان هەیە، بۆیە پێشکەوتوون.

دەگێڕنەوە کەسێك لە پیاوچاکێك دەپرسی هۆکاری چییە کە ناموسڵمانەکان پێشکەوتون، وە موسڵمانەکانیش لە دواکەوتن.

وتی: موسڵمانەکان غرور بوون بەوەی کە ئاینی ڕاست ئاینی ئەوانە و لە هەوڵدان وەستان، کەچی ناموسڵمانەکان هەوڵیانداو پێشکەوتن.

گوتم کە ناموسڵمانەکان هەموو بەهاکانی مرۆڤبوونیان تێدا نییە.

مرۆڤی ڕاستەقینە هەموو بەهاکانی مرۆڤبوونی تێدایە، ئەوانەی کە موسڵمان نین دژایەتی موسڵمانەکان دەکەن. بەمەش بەهای مرۆڤبوون لەدەست دەدەن، لە ویژدان، ڕێزگرتن، میهرەبانی، دڵسۆزی.

هەروەك **"عمری کوڕی خەتاب"** دەڵێت **(قسەی حەق هاوڕێی بۆ نەهێشتوومەتەوە).** بەڵام ئەوەی لە موسڵمانی ڕاستەقینە هەیە ئەوەیە کە ڕێز لە بەرامبەرەکەیان دەگرن، یارمەتی دەدەن، ئینجا ئەمە هەر کەسێك بێت لە چ ڕەگەز و ئاینێك بێت. گرنگ ئەوەیە خاوەن ویژدانن.

"ئەگەر ئیمان نەبێت یاخود ئەو ئیمانە کاریگەری نەبێت دژی یاخی بوون، ئەوا ژیان بە چێژێکی کەم و خۆشیەکی کەم ڕووکەش دەبێت و، بە هەزاران جار زیاتر لەو چێژ و خۆشییە ناخۆشی و، دڵتەنگیی دەبەخشێت..."

سەعیدی نوورسی

خوای گەورە، ئیرادەی داوەتە مرۆڤ لەگەڵ عەقڵ
عەقڵ بۆئەوەی شتە باش و خراپەکان لەیەك جیابکەینەوە
ئیراده بۆئەوەی ویستی هەڵبژاردنی شتەکانمان هەبێت.
بێگومان مرۆڤی عاقڵ، شتە باش و چاکەکان هەڵدەبژێرێت
خراپ بەکارهێنانی عەقڵ، دەبێتە نەبوونی ئیرادەیەکی باش.

زۆرینەی ئەوانەی ئەوروپا و ئەمریکا و یابان زۆر زیرەکن، بەڵام زۆر بەداخەوە کە موسڵمان نین ئەگەر ئەوان موسڵمان بوونایە براوەی ژیانی دونیا و قیامەت دەبوون. زۆربەی فەیلەسوفەکانی ڕۆژئاوا هەستیان پێکردووە کە ئەم ژیانە هەمیشەیی نییە. بەڵێ، ئەم ژیانە هەمیشەیی نییە، بەڵام ئەوان وا بیردەکەنەوە مردن کۆتا وێستگەیە. نازانن کە ژیانێکی نەبڕاوە لەدوای مردن هەیە.

کاتێك ئەنیشتاین منداڵ بوو لە قوتابخانە، گفتوگۆیەك لەگەڵ مامۆستا پرۆفیسۆرەکەی ڕوویدا.

پرۆفیسۆرەکە وتی: بۆتان دەسەلمێنم گەر خودا هەبێت، واتە کەسێکی خراپە ئایا خودا هەموو شتێکی دروست کردووە؟ ئەگەر خودا هەموو شتێکی دروست کردبێ، کەواتە خودا خراپەشی دروست کردووە.

ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە خودا کەسێکی خراپە.

ئەنیشتاین وتی: ببورە پڕۆفیسۆر؟ ئایا سەرما بوونی هەیە؟

پرۆفیسۆر: ئەوە چ پرسیارێکە؟ بێگومان هەیە! هەرگیز هەستت پێ نەکردوە؟

ئەنیشتاین: بەڵام لە ڕاستیدا سەرما بوونی نییە، ئەوەی پێی دەڵێین سەرما بەپێی یاساکانی فیزیا تەنها نەبوونی گەرمیە. پرۆفیسۆر ئایا تاریکی بوونی هەیە؟

پرۆفیسۆر: بەڵێ، بێگومان بوونی هەیە.

ئەنیشتاین: تۆ هەڵەیت بەڕێزم تاریکیش بوونی نییە، تاریکی تەنها نەبوونی ڕووناکیە.

دەتوانین دیراسەی ڕوناکی بکەین بەڵام ئایا ئەتوانین بۆ تاریکی بیکەین؟ نەخێر.

کەواتە خراپە بوونی نیە، ئەویش وەك سەرما و تاریکی وایە، خودا خراپەی دروست نەکردووە، خراپە ئەنجامی نەبوونی خۆشەویستی خودایە.

ئەو زیرەک و بیرکردنەوە جوانانەی ئەنیشتاین بەڕاستی کاریگەرە کەچی ئەویش وەک ئۆشۆ مەبەستی خوا (الله) نییە.

وتم کە شتێك حەق بێت دژایەتی دەکرێت کەچی لە سیاسەتدا وانیە ئاین و سیاسەت پێچەوانەی یەکترن، پێویستە ئاین و سیاسەت لەیەکتر جیابکرێتەوە، چونکە سیاسەت ئاین پیس دەکات. ئەگەر سەرنج بدەین کاتێک ئایینی جولەکە ڕاست بوو فیرعەون دژایەتی دەکرد، کاتێک ئایینی مەسیحییەکان ڕاست بوو جولەکە دژایەتی دەکرد، ئێستاش ئایینی ئیسلام ڕاستە گشت ئاینەکانی تر دژایەتی دەکەن.
لای نەزانەکان، شتی حەق دژایەتی دەکرێت.

" ئیمان مرۆڤ دەکاتە مرۆڤ. ڕەنگە مرۆڤ بکاتە پادشا. بەڵام کوفر مرۆڤ دەکاتە گیانلەبەرێکی لاواز"

سەعیدی نوورسی

"ڕۆژانێك بەجۆرێك لە ژیان کەوتم چاوەڕێی هەستانەوەم نەدەکرد، بەڵام خۆم دۆزییەوە و بەجۆرێك هەستامەوە کەوتنم ئەستەم بێت".

"ژیام و هەستم بە ژیانکردن کرد، ئەوکاتەی خۆم دۆزییەوە".

ابن القيم رحمه الله تعالى دەڵێت:
"هەر کەسێك بە چاکی خودای خۆی بناسێت، و زانیاری هەبێت بە ناو و سیفاتەکانی خودا، ئەوا بە تەئکید دەزانێت ئەو ناخۆشیانەی توشی دەبن، جۆرێک لە مەسڵەحەت و قازانجی تێدایە کە کردەوەکانی پێ ناگەن و پەی پێ نابات. بەڵام کەسانی نەزان و جاهیل بە سیفاتەکانی خودا وەک (الرحمان الرحيم الكريم الجواد)، ئەوانە بێ بەشن لەو پلەیە، و ئەو نەزانینە، یاخود کەمی یەقینە، لەکاتی بەڵادا دەبێتە هۆکاری نەبوونی پشت بەستن بە خودا و ئومێد بوون پێی، و عەقڵیان فاسد دەبێت، هەندێکیان خۆی دەکوژێت، و هەندێکیان عەقڵ لەدەست دەدەن.

دژایەتی نەفس جەنگێکی یەکلاکەرەوەیە لە ژیانی دونیادا.
ئەو جەنگەی تا بەخۆت کۆتاییت پێ نەیات، هەرگیز کۆتایی پێ نایەت، تا ڕۆحت تەسلیمی پەروەردگارت نەکەیت، ئەو جەنگ و دژایەتییە بەردەوامە لەگەڵ نەفسی خۆت!
یان ئەوەتە بە سەرکەوتووی تێیدا دەردەچیت، دەستکەوتەکانیشت چاک دەبێت.
یان بە دۆڕان تێیدا دەردەچێت و، چەندان تاوانت لەسەر دەبێت.

وەرگیراوە لە کتێبی (پڕ لە ئەوین بە) لا٨٩، نووسینی. عمر آل عوضە وەرگێڕانی. زامدار قادری، چاپی یەکەم ٢٠٢١.

"کات نیشانی داوە بەهەشت هەرزان نییە، جەهەنەمیش زیادە نییە"

سەعیدی نوورسی

(بایەخ وشەیەکە خۆی لە خۆیدا مانای خۆی هەیە،
ئەگەر مرۆڤ بایەخی بە خوا بدابایە نەدەکەوتە جەهەنەم).

باسی سێیەم:
دابونەریت

دابونەریت... شێوە نەریتێکە کە هەر لە لەدایکبوونەوە بە مرۆڤ بەستراوەتەوە، و هەموو وڵاتێک دابونەریتی تایبەتی خۆی هەیە.
دابونەریت لە لایەنی ئاینی شتێکی هەم باشە و هەم خراپە..؟!
پێش ئەوەی بێمە ناوئەو باسە، باسێک لە ئاین و دابونەریت دەکەم...
زۆرێکمان دەڵێین ئاین بیروڕای سنووردارکردوین، و بیرکردنەوەی بۆ نەهێشتوین. بەڵام ئەوە دابونەریتە کە ئاینیشی بۆ هەڵبژاردوین.
ئەو کەسانەی کە لە وڵاتێکی موسڵمان لەدایکبوونە ئاینیان ئیسلام دەبێت، هەرچەندە زۆرێکیان پەیڕەوی رێبازەکەشی ناکەن، بەڵام هەر موسڵمانن. بە موسڵمانی لە دایکبووینە. کەچی ئەو وڵاتانەی کە موسڵمان نین کەسەکانی پەیڕەوی ئاینەکەی خۆیان دەکەن.
لە هەرکام لەم وڵاتانە بپرسی ئاینەکەی خۆت دەگۆڕی. وەڵامی نەخێرت دەداتەوە، چونکە دەڵێین ئەوە ئاینی باپیرانمانە نایگۆڕین لەسەر شێوازی ئەوان دەڕۆین، کەواتە ئایین دابونەریتە.

هەندێك لەو کەسانەی ئاینەکەیان دەگۆڕن جا لە وڵاتی موسڵمان بێت، یان لە وڵاتی ناموسڵمان.
ئەوانەی کە موسڵمانن هەڵدەگەڕێنەوە ئەویش بەهۆی تێنەگەیشتوویان لە ئاینەکەی خۆیان، دەستبردن بۆ خوێندنەوەی کتێبە فەلسەفییە مادیگەرییەکان. موسڵمانەکان ناچنە نێو هیچ ئاینێکی تر تەنها پەیڕەوی ئاینەکەی خۆیان ناکەن. ئەوانەشی موسڵمان نین، بەهۆی تێگەیشتنیان ڕاستی دینی ئیسلام دەبنە موسڵمان.
وەک چۆن مرۆڤی باش و خراپ هەیە، کتێبی باش و خراپیش هەیە.

پسپۆڕێکی دەروونی وتی: من لە ئەوروپای بووم باوەڕم بە هیچ ئایینێک نەبوو، بەڵام دواتر کە هاتمەوە بۆ وڵاتەکەی خۆم زانیم کە خەڵکەکەی پەیڕەوی ئایینی ئیسلام ناکەن.
ئەگەرنا ئایینی ڕاست ئیسلامە.

لە لایەنی ئایینی دابونەریت هەم باشە و هەم خراپە! دەزانین کە ئایینی ڕاست ئیسلامە، پەیڕەوکردنی ئیسلامیش دەتگەیەنێتە بە ژیانێکی شاهانە لە ئاخیرەتدا.

دابونەریت زۆر لە مرۆڤی بەرەو هەڵدێر برد!
لەنێوان وڵاتە دواکەوتووەکان و، وڵاتە پێشکەوتووەکان. وڵاتە دواکەوتووەکان، ئافرەتی بەرەو لەناوچوون برد.
وڵاتە پێشکەوتووەکانیش، ئافرەتیان بەرەو بەرەڵێبردن و نەهێشتنی شەرم برد. پێویستە هەموو شتێک سنووری هەبێت، تەنانەت ئازادیش.

مرۆڤەکان وەك ڕۆبۆت نین، هەستیان هەیە. دەگرین، غەمباردەبن، تووڕە دەبن، بەڵام دەبێت ئەوانە سنووریان هەبێت.

جلوبەرگ خراپی و باشی کەسەکان دەرناخات، بەڵکو عەقڵیەتی کەسەکان دەردەخات. ئەوانەشی جلوبەرگێکی داپۆشراو لەبەردەکەن و، لەناخەوە بەوجۆرە نین ئەوانە تەنها فێڵ لە خۆیان و، دەوروبەریان دەکەن.

وڵاتە دواکەوتووەکان، بە لاسایکردنەوەی شێوازی جلوبەرگی وڵاتە پێشکەوتووەکان خۆیان بەرەو لەناوبردن برد. دیل کارنگی دەڵێت: لاساییکردنەوە خۆکوشتنە. دەکرێت پەیڕەوی شێوازی زانست و داهێنانی ئەوان بکەوین، بەڵام نەك لاساییکردنەوەی گێلانە.

دابونەریت لە وڵاتە پێشکەوتووەکان وای لە منداڵەکان کرد قسە نەکەن لەبەرئەوەی منداڵە، بەڵام هەبوونی قسەیەکی بەسوود لەلایەن کەسانی گەورە بکرێت، یان بچووک، پێویستە ئەو قسەیە بکرێت.

دابونەریت کاریگەری دەکاتە سەر زیرەکی تاکەکانی وڵات دەبینین ئەو وڵاتانەی کە تێوەگلاوی جەنگن، هێندە سەرقاڵی پارێزگاری لە وڵاتەکەیانن زۆر کەم هەن بیر لە ئاستی پێشکەوتنی خۆیان بکەنەوە، یان وا بیردەکەنەوە پێشکەوتن لە وڵاتێک کە دواکەوتووە هیچ سودێکی نیە، تاڕادەیەک ئەم قسەیە ڕاستە، بەڵام بە پێنوسەکانیان، بە شۆڕشەکانیان، دەتوانن پەیامی خۆیان بۆ جیهان بسەلمێنن.
بەم شێوەیە وڵات ناچێتە لوتکەی پێشکەوتن، بەڵام دەتوانرێ بۆ کەمێکیش بێت گۆڕانکاری تێدا بکرێت.

وڵاتە پێشکەوتووەکان، هەوڵی باشترکردنی ئەو کەسانە دەدەن کە بەهرەیان هەیە، بە قسە پۆزەتیڤەکانیان هیوای زیاتریان پێدەبەخشن.
کەچی لە وڵاتە دواکەوتووەکان، ئەوکەسانەشی کە بەهرەیان هەیە دەیشکێنن و دەیڕوخێنن، ئاخر بەم شێوەیە وڵات پێشناکەوێت.

زۆر لە خەڵکی وڵاتە دواکەوتووەکان، بەشێوەیەک دەڕواننە کتێب وەک ئەوەی شتێکی بێگیان و نەزانین بێت، بەڵکو ئەوە کتێبە عەقڵی مرۆڤ گەشە پێدەدات. ئەو خوێندەوارانەی کە کتێب بە هیچ دەزانن لەگەڵ نەخوێندەوار، هیچ جیاوازییەکی نییە.

پرسیار لەخۆیان ناکەن ئەوەندە ساڵەی دەخوێنن، کتێب دەخوێننەوە باشە ئەمە هەر کتێب نییە ئەی بۆ گاڵتە بە کتێبێك دەکەن، غەیری بابەتی خوێندنی خۆیان. من ناڵێم بچۆ هەموو جۆرە کتێبێك بخوێننەوە لە باسەکانی ترم وتم خوای گەورە، عەقڵ وئیرادەی داوەتە مرۆڤ.

بریندارکردنی هەستی بەرامبەرو ڕەخنەی شکێنەر، لە وڵاتە پێشکەوتوەکان هەیە، بەڵام لە وڵاتە دواکەوتووەکان زۆر زیاتر هەیە.

ئەگەر سەیری فلیمی هیندی (pk) کردبێ، دەبینین باسی دابونەریت و جیهانیش دەکات، کە هەر وڵاتێک نەریتێکی تایبەت بەخۆی هەیە، بەهۆیەوە مرۆڤیش سەری لێ شێواوە نازانێت کامەیان ڕاستە و پەیڕەوی کامە دابونەریت و ئاین بکات.

لە وڵاتێك جلی ڕەش بەمانای غەمگینییە، لە وڵاتێکی تر جلی سپی.

وڵاتێك مزگەوتی هەیە خواپەرستی تێدا دەکات، وڵاتێکی تر کەنیسە.

ئەم وێنەیە زۆر سادەیە، بەڵام پڕ مانایە.

لە دروستکردنی (حسيبه صباح مولود)، خاوەنی بڕوانامەی بەکالۆریۆسە لە بەشی ئینگلیزی. بەشداری چالاکییەکی کردووە لە British Council بڕوانامەی ڕێزلێنانی پێبەخشراوە.

چیرۆکێکتان بۆ دەگێڕمەوە، وەرگیراوە لە کتێبی (من و ئێمە).

لە یەکێ لە چێشتخانەکانی سەر ڕێگا، بە خەتێکی گەورە لە تابلۆکەی نووسرا بوو:
"بە دڵی خۆتان خواردن بخۆن، ئێمە پارەکەی لە نەوەکانتان وەردەگرین!"
شۆفێرێك بە خوێندنەوەی ئەم تابلۆیە، بە پەلە وەستاو چویە چێشتخانەکەوە، خواردنێکی خۆشیان بۆ هێناو نۆشی گیانی کرد.
دوای نانخواردن سەری داخستبوو هەستا بچێتە دەرەوە، بەڵام بینی شاگردێك بە پسولەیەکی حسابەوە لە بەردەمیدا قیت بۆتەوە، بە سەرسوڕمانەوە وتی:" مەگەر ئێوە نەتاننوسیوە پارەی نانخواردن لە نەوەکانم وەردەگرن!"
شاگردەکە بە پێکەنینەوە وەڵامیدایەوە: "بەڵێ، قوربان ئێمە پارەی نانخواردنەکەی ئەمڕۆ لە نەوەکەت وەردەگرین، بەڵام ئەم پسولەیە پارەی نانخواردنی باپیری ڕەحمەتیتانە!"

ئەنجام

ئەم چیرۆکە راستیەك لە قاڵبی تەنزدا دەردەخات کە تەواو ڕاستەقینەیە...! بەڵام ڕەنگە ئێمە کارێك ئەنجام بدەین کە نەوەکانی ئایندە ناچاربن باجەکەی بدەن.

وەرگیراوە

ئەوەمان بۆ دەرکەوت کە هەم باپیرەکە، هەم نەوەکەی تەنها بیری لە خۆی و نەفسی خۆی کردۆتەوە.
لەم چیرۆکە ئەو پەندە کوردیەم بەبیرهاتەوە کە دەڵێ
(چ بچینی ئەوە دەدوریتەوە). باپیرەکە بەزەیی بۆ نەوەکانی خۆی نەبوو، نەوەکەشی بەزەیی بۆ نەوەکانی خۆی نەبوو.
لەوە دڵنیابن رۆژێك باجی چاکەکانت بدەیتەوە، باجی خراپەکانیشت بدەیتەوە..! هیچ شتێک لای خوای گەورە ون نابێت.

خۆت خۆشبوێت، بەڵام خۆپەرست مەبە، ڕێز لەوانیتر بگرە

باسی چوارەم:
سیاسەت

سیاسییەکان بەردەوامن لەوەی ئومێد بە خەڵک بدەن
کە بەزوویی هەژاری نامێنێت
ـ کەچی هەژاری هەر زیاد دەبێت، کەم ناکات
زیاد دەکات.

ئۆشۆ

لەسەر سپی بوون و وەرینی
پرچمان پرسیار مەکەن
ئێمە کوردین بەسەرێکی پڕ
لە ئازارەوە لەدایک ئەبین.

ئەحمەد کایا

سیاسەت بەشێکی دانەبراوەیە لە ژیانی مرۆڤدا.
نامەوێ زۆر لە سیاسەت ووردببمەوە و لێی بکۆڵنەوە، سیاسەت وەك بەحر وایە، زۆر قووڵە. هەمووومان تاڕادەیەك لە سیاسەت تێدەگەین. کۆمەڵگا لە چەند چینێك پێکدێت دەرەبەگایەتی، سەرمایەداری، وەرزێرو چینی ناوەندو خواروو. لە ئێستادا دەرەبەگ زۆر کەم بۆتەوە زیاتر سەرمایەدارە بەڵام، ئەوانیش شێوازی دەرەبەگایەتی پەیڕەودەکەن، هەرچەندە وڵات دیموکراسی بێت. زۆر لە وڵاتەکان لە سەردەمانی پێشوو دەرەبەگایەتیان بەکارهێناوە، بەڵام دواتر پێشکەوتوون ئەم شێوازەیان پەیڕەو نەکرد. ئەمە مانای ئەوە نییە کە بەتەواوی ستەم نمابێت، بەڵام لە وڵاتە دواکەوتووەکان بەتایبەتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ستەم زۆر دەبینرێت، و بە ڕێژەیەکی بەرچاو سیاسەت زاڵە. هەروەک **بەختیار عەلی** دەڵێ **" بیابان و سیاسەت هەردووکیان یەک شتن دوو زەوین هیچیان لێناڕوێ".** چینی ناوەندو خواروو نابێت چاوەڕێی هیچ لە سیاسەت بکات، سیاسەت وەك خاکێکی تاڵ وایە چاوەڕێی هیچی لێناکرێت. دەبێت مافی خۆت وەربگری، بەڵام لای کەسانێك کە نازانن ماف چییە سوودی نابێت. نیگەران مەبە لەوەی ستەم هەبێت، با هەمووومان لەگەڵ یەکتر باشبین. پەندێکی کوردی هەیە دەڵێ: **(ئاگر بە ئاگر ناکوژێتەوە).**

ئەگەر وەڵامی خراپەکاری بە خراپەکاری بدرێتەوە
ئەی کەی خراپەکاری کۆتایی پێدێت.

ماهاتما غاندی

جارێکیان لەگەڵ کەسێك کەوتمە گفتوگۆ وتم: من لە بەشی سیستەمە سیاسییەکانم، تاڕادەیەکی باش شارەزاییم لە سیاسەت هەیە.
وتی: سیاسەت چییە؟
وتم: بەرژەوەندییە
وتی: نا، سیاسەت درۆیە
وتم: ئەی نازانی سیاسییەکان بۆ درۆ دەکەن؟ هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ بەرژەوەندی. بەڵام ئەو هەر تێنەگەیشت وتی: سیاسەت درۆیە.
(بیرکردنەوە وا لە مرۆڤ دەکات، چۆن هەڵسوکەوت بکات)

فیۆدۆر دۆستۆڤسکی دەڵێت **(مرۆڤە هەژارەکان بەزۆری زیرەکن، بە دەگمەن مرۆڤێکی دەوڵەمەندم بینیوە ژیر بێت).**

کۆچی پیرۆز

دایەی مەزن.
کاتێ لەسنووری دەستکرد،
شۆڕ بوومەوە، نیگام کردی..
سەیرت کردم،
وانەی سەربەرزیت فێرکردم.
وتت: نەکەی سەری بەرزت،
دانەوێنی بۆ دووژمنان.
شیری منت ژەهرەمار بێ
ئەگەر هات و کڕنۆشت برد
بۆ قاچاخچییەکانی تاران.
ڕۆڵەنەکەی
وە دوای بازرگانانی کورد کەوی،
بەپەیژەی کورد فرۆشانا
بۆ نێو فڕۆکە سەرکەوی.

بەڵێ دایە
چۆنت فەرموو، هەر ئاوایە
سەفەرەکەم تێیگەیاندم
ڕاستە پێشمەرگە و چەک بە دەست
جمەیان دێ لەنێو چیایە..
وەلێ باوەڕت بێ دایە..
سەرکەوتنی پێشمەرگەی کورد،
تەنها لە یەکگرتن دایە.

وەرگیراوە لە کتێبی (بێدەنگی خەمەکان) ل٤٢ـ٤٣، شیعری عەبدولستار خدر، چاپی یەکەم هەولێر ٢٠١٩.

(یەکگرتنمان، دەبێتە هۆی سەرکەوتنمان)

لەو شوێنە بڕۆ کە قەدرت نازانن، بەڵام هەرگیز ناوی ئەو شوێنە پیس مەکە کە قەدرت نازانن.

لەو کەسانە خۆشبە کە ئازاریان داوی، بەڵام کارەکانیان لەبیر مەکە.

غاندی دەڵێت (مرۆڤی لاواز هەرگیز ناتوانێ لەکەس ببورێ، لێبوردەیی تایبەتمەندی بەهێزەکان).

مەبەستی ئەوەیە کە لێبوردەیی کارێکی ئاسان نیە، ئەمە تەنها بە قسە ئاسانە. بۆیە تەنها بەهێزەکان دەتوانن ئەم کارە بکەن.

جۆن کەنەدی دەڵێت (لە دوژمنەکانت خۆشبە بەڵام هەرگیزاو هەرگیز ناوەکانیان لەبیرمەکە...)

هەروەک ئەو قسەیەی پێغەمبەر محمد (صلی الله علیه وسلم) کە دەڵێت: مرۆڤی موسڵمان لە کونێک دووجار مار پێوەی نادات.

باڵندەیەك، لەشوێنێك باڵی شکا. ناتوانێت بەدڵخۆشی بگەڕێتەوە ئەو شوێنەی کە تێیدا باڵی شکا.

لە خاکێك ئاڵای بێگانە هەڵکرا،
دڵم شەقی برد، ئۆقرەی لێبڕا.
بوێرانە ڕوو بە ڕووی دژایەتیکردنم هەبوو،
بەڵام چیبکەم کەس یەك نەبوو.
هێزی بێگانەش گەلێ زۆر بوو.
ڕوو بە ڕووبوونەوەش، لەم بارودۆخە
شکستی یەك لەدوای یەکە.

ڕقم لە هیچ گەل و نەتەوە و سەر بە ئاین و زمانێك نابێتەوە،
بەڵام حەزناکەم مافی کەسێک، کەسێکی تر وەریبگرێت.
ئەمە دادپەروەرییە، نەک ستەم.

(بۆ نیشتیمانم)

هەولێرەکەم، خۆڕاگریت
بۆ دوژمنانت، پشتیانت شکاند
بۆ نیشتیمانت، پشتمانت چەقاند
هەولێرەکەم ئەو وڵاتەی کە دوژمنتە
ئەگەر بەناوبانگترین وڵاتی جیهان بێ،
هەرگیزاو هەرگیز خۆشم ناوێ.
تەمەنی زۆرت بەسەر برد، بەڵام
دەبینم بەرەو لەناوچوون دەچیت..!
هەندێك كەس ویستیان زمانت نەهێڵن
ویستیان بەبێ ئاگایی لەناوت بەرن..!
هەولێرەکەم، پایتەخت بوویت، بەڵام نەبوویت
بە پایتەختێك لە ژێر ناوی نیشتمانت.
"نیشتمانێکی ئازاد"

2019/5/25، ئەم هۆنراوەیەم نووسیوە.

تابلۆیەك

لەسەر بەردێکی چیای هەڵگورد
منداڵێکی بێ باوکی کورد
هاواری کرد:
هۆ پێشمەرگە،
نەبەزەکانی ئێرە و ئەوێ..
لەیاد نەکەن،
بۆردومانی قەڵادزێ..
لەبیرتان بێ،
ڕۆژە ڕەشەکەی شازدەی سێ.

وەرگیراوە لە کتێبی (بێدەنگی خەمەکان).

زۆرجار ژیانم وەک یاسایەکی بیرکاری هاتۆتە پێشچاو نموونە:

یاسای بیرکاری

(-) + (-) = +

سالب + سالب = موجەب

(+) + (+) = +

موجەب + موجەب = موجەب

(-) + (+) = -

سالب + موجەب = سالب

(+) + (-) = -

موجەب + سالب = سالب

ئەگەر ئەو سالبانە بکەینە دوژمن، وە موجەبەکانیش دۆست نموونە:

یاسای ژیان

دوژمنی دوژمنم = دۆستمە

دۆستی دۆستم = دۆستمە

دوژمنی دۆستم = دوژمنمە

دۆستی دوژمنم = دوژمنمە

با دوژمنیش هەبێت، بەڵام دەبێت ئێمە دۆست بین. هەروەک لە نموونەی هاوسۆزی و دڵسۆزی باسمکرد من خۆمم، نابێت کەسایەتی خۆت بگۆڕی لە بەرامبەر هەڵوێستی ناشرینی دوژمن، یان کەسانی تر. تاکە چارەسەر ئەوەیە، لێیان دووربکەویتەوە. ئەگەر لەم یاسایانە سالبەکانیش بگۆڕی بۆ موجەب، دەبینین هەموو شتێک پۆزەتیڤانەیە دوژمنەکانیش هەموو دەبێت بە دۆست، بەڵام ئەگەر ئەمە پێچەوانەوە بۆوە ئینجا دەرئەنجامەکەی خراپ دەبێت.

سەعیدی نوورسی سیاسەت و شەیتانی بەیەکتری بەراوردکردووە.
لەسەردەمی سیاسەتی (مستەفا کەمال ئەتاتورک)، لە تورکیا ئایینی ئیسلام بەڕێژەیەکی زۆر دژایەتی دەکرا. سەعیدی نوورسی دەیویست لە ڕێگەی سیاسەت، ئایین بناسێت، بەڵام زانی ئەمە هیچ سوودێکی نییە.
بۆیە دەستبەرداری سیاسەت بوو.
چەندەها ساڵ... لەنێو سیاسەت بوو، بەڵام هیچ بەرهەمی نەبوو.
ئەشکەنجە و ئازار و دەردەسەری و بەندیخانەی دیوە، بەڵام هەرگیز کۆڵی نەداوە لە ناسین و بڵاوکردنەوەوەی ئایینی ئیسلام.
نابێت ئاین و سیاسەت تێکەڵ بەیەکتر بکرێت، سیاسەت ئاین پیس دەکات.
هەربۆیە سەعیدی نوورسی سیاسەت و شەیتانی بەیەکتر بەراوردکردووە.

بەشی دووەم:

هەنگاوەکانی سەرکەوتن

لە سەرکەوتندا شکست هەیە،
ماندوو بوون و هەوڵدان هەیە،
ڕەخنە بوونی هەیە، گەشبینی و
پێشبڕکێکردنی یەکتر هەیە، بەڵام
ترس بوونی نییە.

"شۆخان صباح"

ئەگەر سەیری وشەی سەرکەوتن بکەین، دەبینین لە دوو بڕگە پێکهاتووە.
سەر+ کەوتن = سەرکەوتن.
کەواتە هیچ سەرکەوتنێك، بەبێ کەوتن نابێت. دەبێت ئێمە بەسەر کەوتنەکان بکەوین.

هەمیشە باوەڕم بەوە هەبووە، ناخۆشی و ئازارەکان وادەکات مرۆڤ خۆی بدۆزێتەوە، خود دۆزینەوەش دەبێتە هۆی سەرکەوتن، سەرکەوتنیش دەتگەیەنێت بە هەستی چێژی ئاسوودەبوونی دەروون.

ئەگەر سەرنج بدەین دەبینین تەنها هەنگاوی یەکەم سەختە. ئەگەر لەکاتی هەبوونی ناخۆشی و ئازار خۆت نەدۆزییەوە، ئەوکات ناگەیت بە سەرکەوتن و چێژی ئاسوودەبوونی دەروون.

لە سەرکەوتندا هەنگاو بنێ، تەنها هەنگاوی یەکەم سەختە. لە هەنگاوی یەکەم هەرچەندی بکەوی هەوڵبدە. هەنگاوەکانی دواتر ئاسان دەبێت ئەگەر شکستیشت هێنا، چونکە تۆ هەنگاوێکت بەرەو پێشەوە هێنا تواناى خۆت تاقی کردۆتەوە. وتم ئازارەکان وا لە مرۆڤ دەکات خۆی بدۆزێتەوە بەڵام کەسێک ئیمانی لاواز بێت نەک تەنها خۆی بدۆزێتەوە بەڵکو خودی خۆشی لەدەستدەدات، ڕەشبینی مرۆڤ لەناو دەبات. ئەو کەسانەی خۆیان دەدۆزنەوە لە پێناو هەستی مانەوەدا بەهرەکەیان بەکاردەهێنن، ئێمە تازە هاتووینەتە دنیاوە، دەبێت شتێک وامان لێبکات بەردەوامبین لە ژیان.

با کەمێک باسی خۆمتان بۆ بکەم، من هەر لە منداڵییەوە زانیم کە بەهرەی نووسینم هەیە. هەمیشە لە قوتابخانە لە دارِشتنەکان نمرەی تەواوم بەدەستهێنا، بە نموونەش دارِشتنەکەم شیدەکردەوە، هەندێکجار هۆنراوەشم بۆ دەنووسی یانی خۆم دارِشتنەکانم کورتدەکردنەوە ئەگەرنا لاپەرەکانیشی زۆردەبوو. کەچی لەسەر نووسین بەردەوام نەبووم، ئەگەرنا ئێستا چەندەها... نووسینم هەبوو، بەڵام ئەگەر درەنگیش بگەی باشترە لەوەی کە هەر نەگەی. دواتر دەستم بە نووسین کرد، بەڵام نووسینەکانم زۆر سادەبوون. ئەوکاتە نووسینەکانم سادەبوون، بەڵام سەرەتای ساڵی ٢٠١٩ ویستم کتێبێك بنووسم هەرچەندە نووسینەکانم لە ڕادەبەدەر سادەبوون، بەڵام بیرکردنەوەم بەهێزبوون، متمانەشم بەخۆم زۆربوو.
کەچی دووبارە وازم لە نووسین و کتێب هێنا. ئەگەر بەردەوام نەبووی لە شتێک سەرکەوتن بەدەست ناهێنی. دواتر پێشبڕکێیەک هەبوو وتم دەبێت بەشداری لەو پێشبڕکێیە بکەم. پێداگریش هەنگاوێکە بۆ سەرکەوتن. پێشبڕکێیەکە خەڵاتەکانی ساڵانەی دەزگای ڕوانگە بوو.
هەستام ئەو نووسینە سادانەی کە نووسیبووم، بە کۆمەڵێک ڕێکخست و گۆڕانکاری، پشت بە خوا توانیم کورتە چیرۆکێك بنوسم لەژێر ناونیشانی (مرۆڤ و ژیان ئاوێنەی سرووشت).

دواتر وتم ئەگەر سەرکەوتنیشم بەدەست نەهێنا، با قەرەبوویەك هەبێت تاوەکو نیگەران نەبم. دەستم کرد بە نووسینی کتێبێک ئەو کتێبەش پەیوەندی بە چیرۆکەکەم هەبوو. (ئەمەوێ جیهان بناسم)، چیرۆکەکە باس لە ناسینی جیهان دەکات، لەڕووی زانستییەوە. ئەم کتێبەش لەڕووی مرۆییەوە. تەنها هەنگاوی یەکەم بۆ من سەخت بوو، بەردەوام بوونم وایکرد بەرەو پێشەوە بڕۆم لەگەڵ پشت بەستنم بە خوای جیهانیان.
چەندەها جار شکستم هێنا وازم لە نووسین و کتێب هێنا، بەڵام دواتر بەردەوام بووم و گەیشتم بە ئامانج.

لە سەرکەوتندا شکست بوونی هەیە،
ماندووبوون و هەوڵدان هەیە،
ڕەخنە بوونی هەیە، گەشبینی و
پێشپڕکێکردنی یەکتر هەیە، بەڵام
ترس بوونی نییە.

بێگومان ڕەخنە بوونی هەیە، زۆر کەس هەیە پێتپێدەکەن و دەڵێن ئەم کارە بە تۆ ناکرێ، بەڵام دەبێت گوێ بەقسەی خەڵکی نەدەی، چونکە ئەوکاتی نابیت بەو کەسەی کە خۆت دەتەوێ. دواتر وەک ڕۆبۆتت لێدێت ئەوکاتە ژیانکردنیش لەلات ئەستەم دەبێت وەک مرۆڤێکی بێ ئامانج، بێ بەرپرسیارەتی، هەستی مانەوە لە ژیان سەخت دەبێت.

هەروەک عبدالسلام مەدەنی، ڕاهێنەرو بەڕێوەبەری دەزگای ڕوانگە دەڵێت: با کێشە هەبێت، گرنگ ئەوەیە چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو کێشەیە دەکەیت. با ئێمە هەرچۆنێك لەدایکبووبین، بەڵام دەبێت خۆمان بگونجێنین لەگەڵ ئەو بارودۆخەی کە تیایدا گوزەر دەکەین. لە وڵاتە دواکەوتووەکان زۆرێك هەنە دەڵێن وڵات کاوڵ بووە، وڵات هەرگیز پێشناکەوێت. نابێت چاوەڕێی ئەوە بکەی وڵات پێشبکەوێت، دەبێت خۆت خودی خۆت گەشە پێبدەی. هەرکاتێک خۆت گەشە پێدا، لە چەندەها تاریکیدا رۆژێك تیشکی ڕووناکی دەردەکەوێت.

(إن الله مع الصابرين) ئارامبگرە، خوای گەورە لەگەڵ ئارامگراندایە.

یەقینت بێت، هەر چۆنێك مامەڵە بکەیت هەر کۆمەڵێك هەن لۆمەت دەکەن و گاڵتەت پێدەکەن، لەبەرئەوە ئەوە بکە کە دەتەوێ بە مەرجێك سنورەکانی خوای پەروەردگار تێنەپەڕێنیت.

"د. زانا أحمد قصاب "

پسپۆڕی دەروونی

هەموو کەسێک توانایەکی تایبەتی لە بوارێکدا هەیە، هەندێک کەسی دیکەش زۆر بەهرەمەندن توانایان لە چەندین بواردا هەیە.
کەسێک لەوانەیە توانای لە شتێکدا هەبێت، کەسێکی تر لە شتێکی دیکە.
ئەمە مانای ئەوە نییە کە من هیچ شتێك نازانم، تەنها ئەو بوارەی کەسی بەرامبەرم دەیزانێت من نایزانم. ئەو بوارەشی کە من دەیزانم، کەسی بەرامبەرم نایزانێت.

هیچ کەسێک لەخۆیەوە نەبوویتە بەهرەمەند، دەبێت بە چەندین قۆناغ دا بڕۆین. ماندووبوون، شکست، هەوڵدان، ڕەخنەش دوای سەرکەوتن پەیدا دەبێت.

بۆئەوەی گەورە بیت، سەرەتا بچووک بە.

"ئەفلاتۆن"

هەنگاوەکانی سەرکەوتن

١- هەبوونی قسەی ئەرێنی.

٢- نەبوونی ترس.

٣- خەیاڵکردن لە زەین و دانانی ئامانج.

٤- متمانە بەخۆبوون و هەوڵدان.

٥- هاوسەنگبوون.

١ـ هەبوونی قسەی ئەرێنی:

قسەی ئەرێنی کاریگەری زۆر دەکاتە سەرکەوتن، بنەمای سەرکەوتنە.
قسەی ئەرێنی کارتێکەری دەرەکییە، شێوە هاندانێکە لە لایەن کەسانی دەرەوە، بەڵام ئەمە پاڵنەر نییە. هال ئوربەن نوسەرو مامۆستا و وتاربێژی ئەمریکی لە کتێبی (گەورەترین وانەکانی ژیان) دەڵێت: پاڵنەر ئەو شتەیە کە لە خود و ناوەوەی مرۆڤدا هەیە. هیچ مرۆڤێك ناتوانێت مرۆڤێکی تر بەرەو سەرکەوتن ببات، تەنها دەتوانێت هانیبدات و بە قسە ئەرێنیەکان وا لە کەسی بەرامبەری بکات متمانەی بەخۆی هەبێت.
(هال ئوربەن) دەڵێت: کاتێ لە بارەی پەیوەندییەکان (یا پێگەیشتنەکان) Communication وانەم دەگوتەوە، چ کاتێ لە ئامادەیی وانەم دەگوتەوە یا کاتێ کە لە زانکۆ وانەم دەگوتەوە، ڕاهێنانێکی ئاسانم لەگەڵ قوتابیان ئەنجام دەدا کە پێدەچوو کارتێکردنیان لەسەر هەبێ. داوام لێ دەکردن کە گوێ بۆ گفتوگۆیە زارەکییەکانمان رادێرن و بۆ دوو دەستەی پۆزەتیڤ و نێگەتیڤ دابەشیان بکەن. ئەنجامی ئەو کارەی کە دەیانکرد زۆربەی جار شتێکی هاوشێوەی ئەمە بوو:

پۆزەتیڤ	نێگەتیڤ
پێهەڵگوتن	سووکایەتیپێکردن

پێهەڵگوتن وپیاهەڵدانی هاودڵانە	پاشملە قسەکردن
هاندان	تانە و تەشەر لێدان
سوپاسکردن	جنێودان
ڕاستگۆیی	درۆکردن
هاوسۆزی	سکاڵاکردن
قسە خۆشی و گاڵتە	دیعایە بڵاوکردنەوە
ئامۆژگاری ـ ڕێنمایی	هاوارکردن
گێڕانەوەی هەواڵی خۆش	زمانلووسی نادۆستانە
قسەی دۆستانە	سووکایەتی نەژادی و ڕەگەزی
پشتگیریکردن	سەرکۆنەکردن

پاشان ئەم پرسیارەم ئاڕاستەکردن: ((زیاتر گوێبیستی کامە لەمانە دەبن؟)) بەداخەوە لە گشت ئەو پۆلانەدا کەوانەم دەگوتەوە وەڵامەکە یەك شت بوو. قوتابیان زیاتر گوێبیستی دەستەواژەی نێگەتیف ببون. هەروەها زۆربەیان دانیان بەوەدانا کە خۆیشیان زیاتر دەستەواژەی نێگەتیف بەکاردێنن تاکو پۆزەتیف ـ بۆچی؟ لەبەرهەمان هۆ کە ئێمە لەبری ئەوەی زیاتر سوپاسگوزاربین، بە پێچەوانەوە سکاڵادەکەین.
ئێمە زیاتر لەسەر لایەنی خراپ و هەڵەکانی ژیان جەخت دەکەینەوە.

ماوەیەکی زۆری پێچوو تا هەستم بەگرنگیی زمانی سوپاسی و سوپاسکردن کرد. کاتێ بۆ چاکتربوونی خۆم هەوڵم دا، زانیم کەسانێك کە زیاتر لە هەموویان پشتگیری و دەستخۆشیم لێ دەکردن بەردەوام وشە و چەمکی پۆزەتیڤ و باشیان بەکاردەهێنا. مرۆڤە باشەکان هەستیارییەکی وایان لایە کە وشەکانیان بە وردی هەڵدەبژێرن. ئەوەی لە دەممان دەردەپەڕێنێت، نهێنیەکانی ناو دڵمان بەیان دەکات.

سەرنج بدەن قسەی ئەرێنی چەند کاریگەری دەکاتە سەر دەروونی تاك!
ئەگەر قسەی نەرێنی هەبێت، مرۆڤ ناتوانێت خودی خۆی گەشەپێبدات و بەرەو سەرکەوتن هەنگاو بنێت. ئەگەر قسەی نەرێنیش هەبێت دەتوانێت سەرکەوتن بەدەست بهێنرێت، بەڵام کەمێك سەخت دەبێت.
خۆشبەختانە مرۆڤی باش ماوە و کەسانێك هەن کە لە ژیانمدا بە قسە پۆزەتیڤ و ئەرێنییەکان، دڵی بەرامبەریان خۆشبکەن و هیوایان پێ ببەخشن.
ئەوەمان لەبیر نەچێت کە سەرکەوتنی ڕاستەقینە لە لایەن خوای گەورەیە هەروەك دەفەرموێت: "ئەی بەندەکەم لە تۆ عەرەکەت لە من بەرەکەت" .

٢- نەبوونی ترس:

ترس هۆکارە بۆ سەرنەکەوتن، لە سەرکەوتندا ترس بوونی نییە. لە کتێبی (دەروونناسی چۆن لە ترس ڕزگارمان دەکات؟)، باس لەوە دەکات کە دەڵێت چەمکی ترس مانایەکی فراوانی هەیە لە ژیانی تاکدا، کە بەشێکە لە هەڵچوون، ترس بوونی هەیە لای هەموو کەس و ترسی مەعقول و ڕاست شتێکی سروشتییە لەژیانی ڕۆژانەماندا، هەموو منداڵێك فێری چەند جۆرە ترسێك دەبێت، کە هەندێك لەوترسانە یارمەتی دەدات بۆ پارێزگای کردن لە خودی خۆی وەکو خۆ پاراستن لە نەخۆشی، ئاگر و ئۆتۆمبێل درندەی بچووك ئەم ترسە دەبێتە پاڵنەرێك بۆ دوورکەوتنەوە لەشتە مەترسیدارەکانی ژینگەی منداڵ. ترسی بڵاوو گشتگیرو دووبارە لە بنچینەدا وابەستەی چەشنەکانی ڕەفتاری دیاریکراوە وەکو گریان، دوورکەوتنەوە، لەرزین، خۆکێشانەوە، نارەزایی دەربڕین، هۆگری زۆری دایباب.. ئەم جۆرە ترسە ناگونجێت لەگەڵ ڕەوتی هاوسەنگی ڕەفتاری تاك ئەمشتە گەورەترین کۆسپە لە بەردەم گەشەی تەندروستی منداڵ.

یەك لەو سوودانەی کە لەبواری دەروونناسی دەستمان دەکەوێت ئەو شارەزایەیە لەسەر واتای ترس و گرینگیەکەی. پێشتر ئەو بۆچوونە بڵاو بوو کە ترس گەورەترین دوژمنی مرۆڤە.

تا ئێستاش هەندێك لە رۆشنبیران و پەروەردەكاران لەو بڕوایەدان بەڵام لەو پەرتووكەی كەبەم دووایە لەلایان نووسەرێكی بەناوبانگ بڵاوكرایەوە ئەوە سەلمێنراوە كە (ترس شتێكی تێركراوی تەواوە، لە هەموو هەڵچوونێكی تریش سوك و مەترسیدار ترە ئەو دوژمنی پێشكەوتنە، نەك هی گیانی تاكیش، بەڵكو وەچەشە.

بۆ ئەوەی لە ترس بگەین و چارەسەری بكەین، زۆر پێویستە هەر لە سەرەتاوە دەست پێ بكەین، لەگەڵ ئەوەشدا شتێكی نائاسایی دێتەكایەوە، بەڵام دەتوانین بڵێین زۆربەی ترسەكانی دەروونی و دەمارگیری سەرچاوەكانی هی سەردەمی منداڵین.

نابێ منداڵ فێر بكرێ یان پەروەردە بكرێ بەڕێگەی ترس پێدانەوە، هەر لەبەر ئەوەشە كە هەزاران منداڵ تووشی كەم هۆشی وبێ هێزی دەروونی بووینە لەئەنجامی دڵڕەقی و توندوتیژی و ناتوانایی كەسانەوە كە بەكاری دەهێنن گوایە دەیانەوێ منداڵەكە بەختیار بكەن و ڕێی ڕاستی پێ پیشان بدەن، پێویست ناكات كەم و كورت و ڕەوشتە هەڵەكانی منداڵ بە گوناح دابنێین، بەڵكو دەبێ وا دابنێین كە ئەم كەم و كورتیانە ڕوودەدەن بۆ هەریەكێ ئەگەر بیەوێ فێری گەورەترین پیشە ببێ كە هونەری پێكهێنانی كەسایەتیە، خۆشویستن و تێگەیشتن لێی و هاندانی و ئارام گرتن لە سەریا

هێندەی دیکە هەست کردنی منداڵ بە ئارام و هێمنی پتر دەکات لە هەردوو لایەنی کەسایەتی و لەش و هەروەها ئەو شوێنەی کە تیایدا ژیان دەباتە سەر. لە توانادا هەیە ئەو ترسە نا پەسەندانەی کە تووشی منداڵان دەبن بیانگۆڕین بۆ دڵنیابوون و ئینجا لەبیرکردنی ئەم ترسانە ئەمەش بە ڕێگای تێگەیاندنیان و بەکارهێنانی ئەندێشە، لێرەدا بەسەرهاتی منداڵێك هەیە کە زۆر ئازاری دەکێشا بەهۆی ئەو خەونە ترسناکانە یەوە، لە خەونیا پڵنگێکی گەورەو دڕندە بەرەو ڕووی دەهات لەکاتی خەوتنیا، دکتۆرێکی شارەزا کە ئەمەی بیست.. منداڵەکەی بەهەردوو دەست بەرزکردەوە دەستی کرد بە دوان دەربارەی میوانەکەی و پێی وت:

پڵنگێك لەڕاستیدا هاوڕێیە و پێویستە لەجاری داهاتوودا لەگەڵی بدوێی، هەروەکو چۆن لەگەڵ سەگێك دەدوێی، ئەو شەوە دکتۆرەکە و دایك و باوکی منداڵ کە سەیری منداڵەکەیان دەکرد لەکاتی خەوتنیا، بینیان لاشە بچکۆلانەکەی بۆ ماوەیەکی کەم گرژبۆوە، پاشان دەستی منداڵەکە درێژ بۆوە وەکو کەوتبێتە سەرشتێك، هێندەی پێ نەچوو گوێیان لە قسەی منداڵەکە بوو لە خەویا دەیوت:

(بەخێر بێی ئەی هاوڕێی خۆشەویست).

پاش ئەمە لەشی منداڵەکە خاوبووەوەو کەوتە خەوێکی قوڵەوە، هەڵوێست

دەربڕینمان دەربارەی ژیان بەگوێرەی چۆنیەتی بیرکردنەوە و هەست پێکردنمان، ئەگەر بە گیانێکی ترسەوە بیربکەینەوە، هەستمان ترسنۆکانە دەبێ و بە گوێرەی ئەویش هەڵس و کەوت دەکەین، بەڵام ئەگەر بە ئازایەتی بیرمان کردەوە و هەروەها بڕوا بەخۆ هەبوون، ئەوساکە هەست کردنمان و هەڵسوکەوتمان وەکو ئەو دەبێ، هەروەکو باش دەزانین کە ئەم جیهانە بەگوێرەی چۆنیەتی بیرکردنەوەمان ڕەنگ وەردەگرێ.

چەند ڕێنماییەك

بۆ ئەوانەی تووشی ترسی دەروونی هاتوون

لە کتێبی (دەروونناسی چۆن لە ترس ڕزگارمان دەکات؟)

لە نووسینی و. جی ماکبراید، وەرگێڕانی لە عەرەبیەوە جەمال گردەسۆری

١ـ وا بیر مەکەرەوە کە ترس شتێکی دەرەوەی خۆتە و دەبێتە هۆی لەناوچوونت، چاك بزانە کە ئەم ترسە لەناوەوەی خۆتدا پەنهان کراوە، ئەمەش دەربڕینێکی زیندووتە بەرامبەر بە ژیان.

٢ـ وا بیر مەکەرەوە کە تۆ بێ خۆماندوو کردن دەتوانی ڕزگارت بێ لە ترسەکانی سەردەمی منداڵیت کە لە نەستا پەنهان کراوە، ئەوەش بزانە کە ئەو ترسەی ئێستا لە تاریکی و شتی نادیاردا هەتە، ئەمە بەرهەمی نەستتە لەو تاقی کردنەوە ئازار بەخشانەدا تووشی بووە.

٣ـ وا بیر مەکەرەوە کە تۆ بەردەوام سەر ناکەویت، چونکە جارێ یان زیاتر سەرنەکەوتوویت بەهۆی نەبوونی باوەڕ بەخۆکردنەوە، کە لە ئەنجامی پەروەردەکردنی نابەجێ تووشت بووە ئەوەش بزانە کەوا تۆ کەسێکی پێگەیشتووی، دەتوانی دووبارە تێ ڕوانینی خۆت رێك بکەیتەوە و هەڵوێستێکی ئازایانە پیشان بدەیت و تەنگ و چەڵەمە و ترس لەناوبەرێت.

٤ـ وا بیر مەکەرەوە کە نیگەرانی پەیوەندی بە دەماری هەست پێ کردنەوە هەیە و دەتوانرێ چارەسەری بکرێ بەهۆی داوو دەرمانەوە، ئەمە بزانە ئەم بۆچوونەت نیشانەی هەبوونی شتێکە کە تۆ لێی دەترسی، یان دەست نیشانی جۆرە ژیان بردنە سەرێکی بەهەڵە دەکەیت کە پێویستە لە سەرت وانەکەیت و ڕاستی بکەیتەوە.

٥ـ وا بیر مەکەرەوە کە (شێوە گۆڕکێ) یان (کاری خۆسەپێن) نەخۆشییە کە لەدایك و باوکتەوە بۆت ماوەتەوە، ئەمە باش بزانە کە هەردووکیان دەربڕینی هەڵچونێکن کە هەست بە گوناهکردنی نەستی وێنەیان دەکێشێ یان ئارەزوویەکی نائاکاری نەستی درووستیان دەکات.

٦ـ وا بیر مەکەرەوە کە تۆ هەردەم لەژێر باری ترسەوەی توانای ئەوەت نییە کە یارمەتی لە کەسانی تردا وەربگرێت.

ئەوەش بزانە کە هێزێکی لەبن نەهاتوو هەیە لەم جیهانەدا، ملیۆنەها کەس باوەڕیان پێی هەیە (ئەویش خوایە) ئەوان لە ڕێگەی ئەو باوەڕەوە ئارامیی دەروونیان بە دەست دەهێنن و بۆ کەسایەتییان دەگەڕێتەوە.

ئەوەمان بۆ ڕوونبۆوە ترس بۆماوەیی نییە، کە لەلایەن دایك و باوك بۆ منداڵەکانی بمێنێتەوە. بەڵکو کارتێکەری دەرەکییە لە نەستدا هەیە. بێگومان چۆن بیربکەنەوە؟ ئەو شتەش دێتە سەر ڕێگاتان..!
بۆ نموونە: یەکێك لە ئەکتەرە ناودارەکانی تورکیا، لە بواری کۆمیدیا (کەمال سوناڵ) کە ناسراوە بە شەعبان. ئەو زۆر لە چوونە نێو فڕۆکە دەترسا، ئەو ترسەش وای کرد کە لەکاتی دەستبەکاربوونی فڕۆکەکە بەرگەی نەگرت و کۆچی دوایی کرد.
قەدەر بەدەست خودایە، بەڵام ترسیش کاریگەری زۆری هەیە.

٣ـ خەیاڵکردن لە زەین و دانانی ئامانج:

خەیاڵکردن و هەبوونی ئامانج لە ژیان، زۆر پێویستە بە یەکێك لە هەنگاوە گرنگەکانی سەرکەوتن دادەنرێت. بێگومان دەبێت لە ژیاندا ئامانجێکت هەبێت، بۆئەوەی سەرکەوتنی خۆت تێیدا بەدەستبهێنی.

(ناپلیۆن هیل) دەڵێت: ئەوەی زەین و خەیاڵی مرۆڤ بتوانێت وێنای بکات و باوەڕی پێ بکات، دەتوانێت پێی بگات.

(هال ئوربەن) دەڵێت: ئامانج خەونێکە کە کاتی بەدیهاتنی دیارە.

هال ئوربەن لە کتێبی گەورەترین وانەکانی ژیان، باس لەوە دەکات کە ئامانج و ئاوات جیاوازی هەیە. ئامانج ئەو خەونەیە کە کاتی بەدیهاتنی دیارە، بەڵام ئاوات بۆ خەونێکی دوور بەکاردێ. بۆ نموونە: من عەزم لێ بوو ببم بە نووسەر، نووسیم و دەستم بە نووسینی ئەم کتێبە کرد، بەڵام ئەگەر لە منداڵێك بپرسی عەز دەکەیت ببیت بەچی ئەویش بڵێ مامۆستا ئەمە تەنها ئاوات خواستنە، چونکە ئەو منداڵە دەبێت بە چەندین قۆناغ تێبپەڕێت بۆئەوەی ببێت بە مامۆستا.

دەبێت خشتەیەك دابنێت بۆ دیاریکردنی ئامانجەکەت.. هەروەکو چۆن بۆ دروستکردنی خانوویەك ئەندازیار، سەرەتا بەگوێرەی نەخشەیەك دەست دەکات بە بناغەی خانووەکە، دواتر دانانی هەیکەل، ئینجا وردە وردە

کەرەستەکانی پێویست بۆ تەواوکردنی خانووەکە بەکاردەهێنێ. ئامانجیش بە هەمان شێوەی دروستکردنی خانوە، بۆئەوەی سەرکەوتن بەدەستبهێنێت دەبێت سەرەتا ئامانجەکەت بنووسیوەو بۆچی دەتەوێت بەو ئامانجە بگەیت؟ دواتر بناغەو هەیکەلی ئامانجەکەت دابنێیت.
من ساڵی ٢٠٢٠ لە کتێبی (هێزی متمانە بەخۆبوون) بە پێی خشتەیەك ئامانجەکەی خۆم دیاریکرد. خشتەکەش بەم شێوەیە بوو:

من چیم دەوێت؟

بۆچی دەمەوێت؟

کەی و چ کاتێك دەمەوێت؟

چۆن چۆنی دەستم بکەوێت؟

من دەتوانم ئامانج بهێنمەدی؟

____

وەڵامەکانی من بە پێی ئەم خشتەیە بەم جۆرە بوو:
من چیم دەوێت؟ دەمەوێت ببم بە نووسەر.
بۆچی دەمەوێت؟ چونکە زۆرم عەز لێیە، وە بێگومان ناخۆشیەکان بە نووسین لادەچێت، یان دڵدانەوەیەکە لەگەڵ خۆم. نووسین ئازارەکان لە دڵ دەردەهێنێت بۆ لاپەڕەکان دەبات. دەنووسم بۆئەوەی کۆمەڵگا

هۆشیار بکەمەوەو سودێکم بۆ بوونی خۆم و دەوروبەرم هەبێت.
کەی و چ کاتێك دەمەوێت؟ لە هەر کاتێکی نزیك بمەوێت تەنها لەسەرم ئەوەیە کە زانیاری زۆر کۆبکەمەوە، وە بێگومان کە خوێنەرێکی باش بووی، ئەتوانی ببیتە نووسەرێکی لێهاتوو. ئەگەر خوێنەرێکی باشیش نەبووی، گرنگ ئەوەیە بەهرەی نووسینت هەبێت.
چۆن چۆنی دەستم بکەوێت؟ ئەوەیان پێویستی بە هەوڵدان هەیە، چونکە لەژیانداهیچ شتێك بێ هەوڵدان بەدەست نایێت.. دەبینین هەموو بلیمەتەکانی جیهان پاش شکستێکی زۆر سەرکەوتوو بوون.
من دەتوانم ئامانج بهێنمەدی؟ بێگومان هەموو مرۆڤێك هێزێك لەناخی دایە، کە پێی دەڵێن "هێزی متمانە بەخۆبوون" دەتگەیەنێت بە هەموو شتێك و ئامانجێك، کە دەتەوێت بیهێنیتەدی جا لە هەر کاتێك بێت.
لە کتێبی هێزی متمانە بەخۆبوون، گەیشتمە ئەوەی دەبێت هەموو مرۆڤێك بە هەر هۆکارێك بێت متمانەی بەخۆی هەبێت؛ چونکە متمانە بەخۆنەبوون بەرەو هەڵەی زۆرت دەبات، کە دواتر لێی پەشیمان دەبیتەوە. مرۆڤ هەست بە هەڵەی خۆی ناکات تا ئەوکاتەی هەڵەکانی گەورەتر نەبێت..! بێگومان کێشەی گەورە لە هەڵەی بچووك و نەبوونی متمانە بەخۆت، وە متمانە بە کەسانی تر درووستدەبێت . مرۆڤ نابێت متمانە بە هەموو کەسێك بکات، نەك لەبەرئەوەی کە کەسەکە خراپە، ئەوەنا، بەڵکو لەبەر

ئەوەیە کە سروشتی مرۆڤ دەگۆڕێت جا باش بێت، یان خراپ. دایکم زۆرجار پێی دەگوتم مرۆڤ وەکو ئەو هەڵمەیە، کە لە قۆڕی چا دەر ئەچێت، هەر جارەو بۆ لایەك دەڕوات.

لێرەدا ئامانجیشمان دیاریکرد، هەر مرۆڤێك بەو پیشەیە جوانە کە تیایدا بەهرەمەندە. هەندێك هەن عەز بە دکتۆرایەتی دەکەن، بۆئەوەی خزمەت بە گەلەکەی بکات بە قازانجێکی کەم، نموونەی ئەو دکتۆرانەشمان هەیە. هەندێکی تریش هەن تەنها بۆ ناوبانگ و قازانجی زۆری داهاتەکەی ئەو کارە دەکات. زۆر پێویستە پیشەکەی خۆت خۆشبوێت و بە جوانی کاری تێدا بکەیت، هەروەکو ئەلفرێد ئەدلەر دەڵێت: " کارو خۆشەویستی دوو هۆکاری ئینسانی بوونی ئێمەن".

ناوبانگ ناتوانێت هەموو شتێکت پێببەخشێت.

لە کتێبی (ئامانجی ژیان) لە نووسینی د. زاکیر نایك، ئەوە ڕووندەبێتەوە کە ئەو ئامانجەی هەڵیدەبژێریت، تاچەند ڕەزامەندی خوای خۆتی لە سەرە یانی دەبێت ئامانجێك هەڵبژێریت، پێچەوانەی ئەحکامەکانی دینەکەت نەبێت، بۆ نموونە: من ئەگەر نووسەرایەتیم هەڵنەبژاردبایە، لەوانەیە شانۆکار بوومایە، بەڵام شانۆکارم بە پیرۆز نەزانی، چونکە سیناریۆو خۆنواندنە دوورە لە کەسایەتی خۆت، هەر جارەو دەبیت بە کەسێك.

٤ـ متمانە بەخۆبوون و هەوڵدان:

متمانە و هەوڵدان، دوو هەنگاوی گرنگی سەرکەوتنن. هیچ سەرکەوتنێکی ڕاستەقینە بێ هەوڵدان نابێت، وە دەبێت متمانەت بەخۆت هەبێت بۆئەوەی هەوڵبدەیت، دەبێت هەوڵبدەیت بە پێی ئەو ئامانجەی کە داتناوە.
با چیرۆکێکتان بۆ بگێڕمەوە لەسەر هەوڵدان، کە وەرگیراوە.

مەوەستن

لە یەکێ لە سیمینارەکانی "ناپلیۆن هیل" نووسەری کتێبی ناودارو پڕفرۆش "بیر بکەرەوە دەوڵەمەندبە" یەکێ لە ئامادەبووان هەستاو پێی وت: "بەڕێز هیل! تارادەیەك کەسانێك بۆ مسۆگەرکردنی ئامانج چەندجار هەوڵ دەدەن ئەگەر سەرکەوتوو نەبن دەست لە هەوڵدان دەکێشنەوە؟"
هیل، بە نیشانەی داخ سەرێکی لەقاند وتی: " کەمتر لە جارێك!"

ئەنجام

بەداخەوە زۆربەی خەڵکی بەرلەوەی شتێك تاقی بکەنەوە، دەست دەکێشنەوە، ئەوان داخوازێکی ژیانێکی باشتر دەکەن، کەچی بەردەوام بە وشەی "ناتوانم" دەوەستن.

باشترین کارێك کە دەتوانیت بۆ مسۆگەرکردنی سەرکەوتن و بەختەوەری ئەنجامی بدەیت، دوپاتکردەوەو باوەڕکردنە بەم دەستەواژەیە:
" من دەتوانم بۆ هەر شتێك ئیرادەم هەبێت، سەرکەوتوو بم."

هیچ کاتێك لە هەوڵدان مەوەستە، هەر کەوتنێکت بە سەرکەوتن هەژمار بکە، هەروەك وتم وشەی سەرکەوتن کەوتنی تێدایە. دەبینی ڕەشبینی مرۆڤ تێکدەشکێنێت.
عبدالسلام مەدەنی دەڵێت: "بەختەوەری و سەرکەوتن، دووڕووی یەك دراون"

لەهەر کارێکدا ئەگەری سەرکەوتنتان پەیوەندی بەوەوە هەیە کە تا چەند بڕواتان بەخۆتانە.

"ڕۆبەرت کۆلیەر"

٥- هاوسەنگبوون:

ژیان پێویستی بە هاوسەنگبوونە بۆ بەردەوامبوون و سەرکەوتن. دەڵێن ژیان لە پاسکیل سواری ئەچێت بۆئەوەی هاوسەنگی ڕابگریت، پێویستە بەردەوامبیت لە ڕۆیشتن. کاتێك تەمەنم ٨ ساڵ بوو، برام پاسکیلی بۆ کڕیم. چەندین جار کەوتم بەڵام بەردەوامبووم لە هەوڵدان، دواتر هێندە بە جوانی پاسکیلم بەکاردەهێنا، بڕوام نەدەکرد کە کەسەکەی یەکەمجارم.
بۆئەوەی هاوسەنگبین و هەست بەکەمی نەکەین بۆ ئەم بابەتە، دکتۆر (ئەدلەر) واتێ دەگا سێ جۆرە مرۆڤ هەیە کەجێگەی ئەوەن زوو تووشی هەست بەکەمی کردن بێت:
١- منداڵێکی بەناز گەورەکراو.
٢- منداڵێکی بایەخ پێنەدراوە.
٣- هەروەها ئەو منداڵەی کە هەست دەکات ناڕێکییەك یان کەمیەك لە لەشیدا هەیە، منداڵی بەناز بەخێوکراو لەئەنجامی ئەو پەروەردە هەڵە و نادروست نابێتە کەسێکی ئاسایی لەناو کۆمەڵدا ئەوە ئەم کەموکورتییە بەشێکی سروشتی دیاردەکەوێ ئەگەر هەڵسوکەوتی کۆمەڵایەتی لێ ببەینە دەرەوە، کە لەبەرچاوی دایك و باوکیا لەوپەڕی پایەبەرزی دایە، بەڵام ئەم منداڵە بەهۆی چۆنیەتی پەروەردە کردنیەوە ناتوانێ خۆی بگونجێ لەناو

کۆمەڵدا وەکو مرۆڤێکی خاوەن چالاکی دەبێتە هۆی پەیدابوونی هەستێکی نازێك بە گرنگی و پایەرزتری لە منداڵەکەدا، ئەگەر دایك و باوك منداڵەکە یان دەپارێزن جیای دەکەنەوە لە جیهانی ڕاستەقینە و پێویستییەکانیدا ئەوا ئەم منداڵە پەکی دەکەوێت و ناتوانێت ئەو جۆرە رکەبەرییەی، کە لەژیاندا هەیە بەچاکی بیکات ئەگەر هاتوو ئەو منداڵە بەناز بەخێوکراو بەختێکی باشی هەبوو ئەوە دەتوانێ ئارەزووەکانی خۆی بەدەست بهێنێ بێ ئەوەی بچێتە گۆڕەپانی رکەبەرییەوە ئەگەر هاتوو ناچار بوو بچێتە ناو ژیانەوە زۆربەی جار دەبێتە هۆی ئەوەی کە تووشی نەخۆشی دەمارگیری ببێت، ئەو منداڵە بەناز بەخێوکراوە کە ناچارە بچێتە ناو ئەو جیهانەی کەتیی ناگات لەبەرچی خەڵك هەمان ڕێزو خۆشەویستی دایك و باوکی پێ نا بەخشن ئەو ناتوانێ خۆی رابهێنێ لەسەر وەرگرتنی بەەپرسیارییەك یان گوێ ڕایەڵی کردنێك ـ دەبینین بەردەوام ڕەخنە لە سەرۆکەکانی دەگرێت بۆ ئەوەی پیشانی بدات کە لەوان لێ هاتووترە، یان شەڕیان پێ دەفرۆشێت کە بۆی دەردەکەوێ ناتوانێ ژینگەو کۆمەڵ بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆیەوە هەروەکو چۆن دایکی هەموو داواکارییە منداڵانەو نازێکەکانی بۆ جێ بە جێ دەکرد، لەبەرئەوە ورەی نامێنێ و لە گیروگرفتەکانا ڕادەکات بەیەکێ لەم ڕێگا خراپانە: ١ـ مەی خواردنەوە. ٢ـ خۆهەڵواسین بەیەکێکی ترەوە. ٣ـ رێگری کردن. ٤ـ چەرچلی.

منداڵە بەناز بەخێوکراوەکانی ئەم سەردەمەمان لەهەموو شوێنێ هەڵچوونە، منداڵەتییەکەیان ئاشکرا دەکەن وەك: ١ـ ڕێگاکان. ٢ـ لەناو ئۆتۆمبێل. ٣ـ لە شانۆکاندا. ٤ـ لەشوێنی کۆبوونەوە. ٥ـ لەشوێنی کارکردندا. ٦ـ لە یانەکان. ٧ـ هەروەها لە ئامۆژگاکان.

ئەو منداڵانەی لەسەر ترس ڕاهێنراون، ناتوانێ بەباشی ژیان بباتە سەر. لەبەر هۆیەکی سادە ئەویش ئەوەیە هەموو دیاردەکانی ڕق هەڵگرتن بە شتی نا کۆمەڵایەتی دادەنرێت، ئەنجامی دیاریکراو ئەوەیە کە منداڵەکان تووشی ناهاوسەنگی دەروونی دەبن، بەم شێوەیە نائومێدی و هەستی زیانبەخش و ترس و هەست بەکەمی کردن دەیانگرێتەوە.

دەبێت منداڵ نە بەناز بەخێو کرێ و نە بایەخ پێنەدراو بێت، بەڵکو پێویستە هاوسەنگ بێت.

کاتێك ئامانجەکەت بە کەسێك دەڵێیت زۆرێك هەن گاڵتەت پێدەکەن، و دەڵێن ئەمە بە تۆ ناکرێ، هەندێکی تریش هەر بەلایەنەوە گرنگ نییە. بۆیە وا باشترە کە ئامانجەکەت بە هەموو کەسێك نەڵێی تا ئەوکاتەی کە سەردەکەویت، کاتێکیش کە سەرکەوتی ڕەخنەت لێدەگرن دەڵێن چۆن توانی ئەم کارە بکات؟!. با بەسەرهاتێکتان بۆ بگێڕمەوە

ساڵی ١٩٢٩، ڕوداوێکی سەیر ڕویداو شڵەژانێکی لە نێوەندەکانی خوێندندا بەرپاکرد، خەڵکی لە هەموو قوژبنەکانی ئەمریکاوە ڕویانکردە شیکاگۆ بۆ ئەوەی ئەو ڕوداوە ببینن... چەند ساڵێك لەمەوبەر پیاوێك کە ناوی (ڕۆبەرت هاچینز) بوو، لە زانکۆ دارتاش و مامۆستا و چەند پیشەیەکی تریشی هەبوو!... لە پاش هەشت ساڵ، ئەم کابرایە هەڵبژێردرا بە سەرۆکی چوارەم دەوڵەمەنترین زانکۆ لە ئەمەریکادا، زانکۆی شیکاگۆ!!... ئەی تەمەنی لەوکاتەدا چەند بوو؟، تەمەنیشی سیی ساڵان بوو... ئاخەر ماقوڵ نیە!! ڕۆشنبیرە گەورەکان لەم مەسەلەیە سەریان بائەدا... وەکو شمشێری بڕندە بارانی ڕەخنەکان لە هەموو لایەکەوە دابارین بەسەر ئەم کابرایە دا! هەندێك دەیانگوت: جاران ئاواو ئاوا بوو! زۆر منداڵە... هەندێکی تر دەیانگوت: پسپۆر نیەو بیرۆکە فێرکاریەکانیشی ڕوکەشن... کار گەشتە ئەوەی ڕۆژنامەکانیش بەشداریان کرد لە هەڵمەتە ڕەخنەییەکانی سەر ئەم کابرایەدا.

لە ڕۆژی هەڵبژاردنیدا، هاوڕێیەکی باوکی (ڕۆبەرت هاچینز) بە باوکی گوت: (ئەم بەیانییە توشی شۆك هاتم، وتارێکم خوێندەوە، ڕەخنەی توندی لە کوڕەکەی تۆ دەگرت).

هاچینزی باوك، لە وەڵامدا دەڵێت: (بەڵێ ڕەخنەکان زۆر توندوتیژبوون، بەڵام لەبیرت بێ هیچ کەسێك پێلەقە لە سەگی تۆپیو نادات!).

بەڵێ، تا چەند سەگێ بزێو بێت ئەوەندەش خەڵك دەخوازن پێلەقەی لێبدەن. لێرەدا ئەمە مانای ئەوە نیە حاشا مرۆڤ سەگ بێت، بەڵام وەکو نموونەیە کە بە مرۆڤی بەراورد کردووە.

ئەم بەسەرهاتە وەرگیراوە، لەکتێبی (چۆن هەڵسوکەوت لەگەڵ خەڵکی دەکەیت) لا ٦٦ـ ٦٧، نووسینی. دیل کارنگی، وەرگێڕانی. مەشخەڵ کەولۆسی، چاپی نوێ ٢٠١٥.

باسێکی کورت لەسەر دیل کارنگی، یەکێکە لە نووسەرە بەناوبانگەکانی ئەمریکا، لەشاری نیویۆڕك، لەبواری دەروونناسیدا. بە چەندەها کتێبی بڵاوکراوەی هەیە. پێش ئەوەی کاری نووسەرایەتی بکات، دەیویست هونەری وتاردان دراسە بکات لە زانکۆی کۆلۆمبیا و نیویۆرک، بەڵام داواکەیان ڕەتکردەوە دواتر بووە مامۆستا لە قوتابخانەیەکی شەوانەدا، وە ئەو ڕۆژانەی کە کاتی هەبوو بە خوێندنەوە و بەستنی کۆنفرانس و نووسینی داستان و... کاری لەم شێوازانە بەسەری دەبرد.

ئەوکاتەی کە مامۆستا بوو، کێشەی قوتابیەکانی زانی ئەویش "نیگەرانیە" بۆیە کتێبەکیشی نووسی لەسەر (واز لە دوودڵی بێنە و دەستبکە بە ژیان). هەندێك دەڵێن دیل کارنگی خۆی کوشتووە، سەرچاوەیەکیش دەڵێت بەهۆی نەخۆشی مردووە، چونکە ماوەیەکی زۆر بە هەژاری بردۆتە سەر کەچی زۆرێك دەڵێن خۆی کوشتووە. با ئەوەشمان لەبیر نەچێت خەڵك زیاتر لایەنە خراپەکان هەڵدەبژێرن.

ڕاستیەک سەبارەت بە نیگەرانی ساتەکان بە دەستکەوت بزانە!

خوێندکارێکی لاوی زانکۆ لە بەهاری ساڵی (١٨٧١) خۆی ئامادە دەکرد بۆ تاقیکردنەوەی کۆتایی لە کۆلێژی پزیشکی. ئەو لە نەخۆشخانەی گشتی دەورەی هاوینەی بەسەر دەبرد. ئەم خوێندکارە گەنجە لەو ڕۆژانەدا زۆر قەلەق بوو لە بیری ئەوەدا بوو کە دەبێ چی بکات و عاقیبەتی چی لێ دێت.

ئایا سەرکەوتوو دەبێت و ژیانی بۆ شێوەیەکی باشتر دەگۆڕدرێت؟ هەر لەو ڕۆژانەدا خوێندنەوەی چەند دێرێکی کارای خوورەوشتی کە بە زمانی ئینگلیزی لە بیستویەک وشە پێک هاتبوو، ئەو خوێندکارە قەلەقەی ون کرد و ئەسەرێکی وای تێدا بەجێ هێشت کە بوو بە یەکێک لە گەورەترین پزیشکەکانی دەورانی خۆی.

خوێندکاری قەلەقی دوێنێ، پەیمانگای پزیشکی (جون هوپکینز) ی بنیاد نا. کە هێشتا بەناوبانگیی خۆی لە دنیادا پاراستووە.
زانکۆی ئۆکسفۆرد ئەوی بەناونیشانی پرۆفیسۆر لە بواری پزیشکیدا ناسی و تاجی شانازی لەسەری دانا.
ئەو خوێندکارە مشەوەشە بوو بە پزیشکێکی بەتوانا و بەناوبانگی ئەوتۆ کە ئاواتی هەموو یەکێک لە پزیشکەکانە.
لەدوای مردنی، ژیاننامەکەی لە کتێبێکی ١٤٦٦ لاپەڕە بە دوو بەرگ بە چاپ گەشت و بڵاو کرایەوە.
خوێندکاری مشەوەشی جاران و پزیشکی سەرکەوتووی سەردەم لە ساڵانی دوایدا ناوی (سرویلیام ئاسلر) بوو ئەو بیستویەک وشەیەی کە کاریگەرییە کی زۆری لەسەر بەجێ هێشتبوو نووسینی (تۆماس کارلایل)ی نووسەری بەتواناى ئینگلیزی بوو.
ئێمەیش ئەو بیستویەک وشەیەمان وەرگێڕاوە بەو ئومێدەی کاریگەرییەکی ئەوتۆش لە ئێوەی خوێنەری ئازیزدا دروست بکات.
{وەزیفە و کاری ئێمە ئەوە نییە کە نیگەرانی ئەو شتانە بین کە لێمانەوە دوورن، واتە لە بەردەستدا نین و نەناسراو و نامۆن، هەوڵی خۆمان لە پێناوی دڵەڕاوکێ و لە پێناوی خەونی چاوەڕواننەکراودا لە هەور و تاریکیدا بەکار ببەین. وەزیفە و کاری ئێمە ئەوەیە کە بە وردی هەوڵی

خۆمان بخەینە گەڕ لە پێناو ئەو شتانەی کە لە بەردەستمان دان}
دوای چل و دوو ساڵ، لە مانگەشەوێکدا (سرویلیام ئاسلر) وتاری بۆ خوێندکارانی زانکۆ دەدا و وتی:
"سەبارەت بە بەندە کە لە چوار زانکۆدا کورسیی مامۆستاییم هەیە و ناوێکی زۆر بەناوبانگ و ناسراوم هەیە چۆن بیر دەکەنەوە؟ لەوانەیە بیروبۆچوونیان وابێت کە بینای مێشکی من لەگەڵ کەسانی تردا جیاوازی هەیە، بەڵام وانییە.
بەلایەنی کەمەوە ئەو کەسانەی کە لە خوورەوشت و چۆنیەتی ژیانی من شارەزاییان هەیە، دەزانن کە مێشکێکی زۆر سروشتی وەک مێشکی ئێوەم هەیە"
کە وایە ڕاز و نهێنی سەرکەوتنی سرویلیام ئاسلر چییە، کە زۆر ڕاشکاوانە دانی پێدا دەنێت کە لەگەڵ کەسانی تردا جیاوازی نییە؟ خراپ نییە ئەگەر بابەتەکە لە زمانی خۆیەوە وەربگرین ئاگادار بین کە ئەم پزیشکە سەرکەوتووە چۆنچۆنی حسابی دوێنێ و ئەمڕۆ و ئەمڕۆ و سبەی و سبەینێ و ڕۆژەکانی دیکەی بێکۆتایی، شایستەی هاتن و چوونی لە یەکتری جیا دەکردەوە.
سرویلیام ئاسلر چەند مانگێک پێش وتاردان لە زانکۆی "یال" لەگەڵ کەشتییەکی ئۆقیانووسیدا لە ئۆقیانووسی ئەتڵەسدا دەسووڕایەوە.

سرویلیام ئاسلر، بۆ زیاتر کاریگەری وتارەکەی ڕووی لە خوێندکاران کرد و وتی:
"لە قۆناغە جۆراوجۆرەکانی ژیاندا دەرگای پۆلاین بە ڕووی دوێنێدا هەڵبەستن، چونکە چیتر بوونی نییە، پردێکی ئەستوور لەسەر دەرگای داهاتووتان هەڵبەستن و هەوڵ بدەن لە گۆشەکانیەوە چاوەڕوانی سبەینێ بکەن، سبەی هێشتا نەهاتووە، سبەی بوونی نییە، سبەینێ تەنها وشەیەکی سەرزارەکییە مرۆڤەکان بۆ لێکتێگەیشتن بەکاری دێنن، کە تۆ دەڵێی سبەینێ بەرامبەرەکەت دەستبەجێ تێدەگات بەڵێ شەو دادێت و ڕۆژ دەبێتەوە پێی دەڵێن سبەینێ، بەڵام کە شەو داهات و ڕۆژ بوویەوە تۆ ناڵێیت سبەینێ بەڵکوو دەڵێیت ئەمڕۆ، کەواتە ئەمڕۆ داهاتووی تۆیە. کەوایە تەنها ئاگاتان لە ئەمڕۆ بێت و هەوڵ بدەن ئەمڕۆ بە باشترین شێوە بەڕێ بکەن".
مەبەستی سرویلیام ئاسلر ئەمە بوو کە ڕابردووەکان لەبیر بکەیت و بە خاکی بسپێریت، چونکە تاڵییەکانی بە دوو شێوە شایستەی لەبیرکردنە.
شێوەی یەکەم: ئەوەیە کە توانیوتە تەجرەبەیەک و ئەزموونێکی تازە لە ڕابردووەکان وەربگریت و لە ژیانی ئەمڕۆدا سوودی زۆرت لێ وەرگرتووە.
شێوەی دووەم: ئەوەیە کە بە کەئابە و بێزاریدەربڕین بۆ نەهامەتییەکانی

ڕابردوو جگە لە خۆ لەناوبردن هیچ شتێکی تر بەدەست ناهێنێ، چونکە هیچ کاتێ بە خەمخواردن ڕابردووەکان نەگەڕاونەتەوە.
سرویلیام ئاسلر لە وتارەکەیدا ڕوی لەو خوێندکارانە کرد کە هیدایەتی ئەویان بەکارێکی مەحاڵ دادەنا بۆ کەسانی سادە، وتی:
"ڕابردووەکان بەوپەڕی توانا لە خۆت دوور بکەرەوە ئێستا بۆی زیاد دەکەم کە بە هەمان توانا داهاتووش لە مەسیری بۆچوونی خۆت بخەرە ئەو لاوە. داهاتوو هەر ئەمڕۆیە. سبەینێییەک بوونی نییە. ئەو ڕۆژەی کە بەرجەستەیە ئەمڕۆیە، جگە لە ئەمڕۆ هیچ ڕۆژێکی تر ناتوانێ لە بەرجەستدا بێت.
ئەو کەسانەی کە نیگەرانی سبەینێن بەبێ سوود وزەی خۆیان بۆ شتێک سەرف دەکەن کە بوونی نییە.
تەنها ئیشێک کە ئەم کەسانە بەئەنجامی دەگەیەنن فەراهەمکردنی مەشغوولی فکری و توورەییە بۆ خۆیان بەم شێوەیە ئەمڕۆش لەدەست دەدەن. دە دەرگا بە ڕووی هەیکەلی گەورەی داهاتوو و ڕابردوودا داخەو ئەمڕۆ لە دوێنێ و سبەی جیابکەرەوە".
ئایا مەبەستی دکتۆر ئەمە بوو کە بۆ دابینکردنی داهاتووش نابێ هەنگاو هەڵگرین؟ بەوپەڕی دڵنیاییەوە دەبێ بڵێین نەخێر و هیچ کات نابێ ڕێگەی خەیاڵێکی بەم شێوەیە بە خۆت بدەیت.

بڕوای ئەو ئەمە بوو کە باشترین هەنگاو بۆ دابینکردنی داهاتوو بە ئەنجامگەیاندنی کاری ئەمڕۆیە. ئەویش بە باشترین و شایستەترین شێوە. سرویلیام ئاسلر کۆتایی کۆنفرانسەکەی بەخوێندنی نزایەکی بەیانیان هێنا. نزایەک کە خوێندکارەکانی بەو نزایە ڕۆژیان دەبردە سەر، نزاکەش بەم شێوەیە بوو:

"خودایە! تەنها ڕۆزی ئەمڕۆمان بدە."

ئەگەر سەرنج بدەین دەبینین لەم نزایەدا تەنها داوای ڕۆزی یەک ڕۆژ کراوە وە بۆ داهاتووش هیچ داواکارییەک نەکراوە.

بۆ نموونە نەوتراوە خودایە وشکەساڵی و قاتوقڕی لە ڕێماندایە، بوونی گەنم و کەرەستەی خۆراک بە گوێرەی پێویست نییە، ئەم وشکەساڵی و قاتوقڕییە لە ئێمە بەدوور بگرە، چونکە نازانین لە کۆتایی ساڵدا ڕۆزی خۆمان چۆنچۆنی بەدەست دەهێنین!

لە ڕابردووەکاندا فەیلەسووفێک وەک زۆربەی فەیلەسووفەکانی تر لەگەڵ فەقیریدا نامۆ و بێگانە نەبوو، ڕێی کەوتە ناوچەیەکی زیخاوی(بەردەڵان) کە دانیشتوانەکەی بە ناڕەحەتییەکانی زۆردا ژیانیان بەڕێ دەکرد.

دانیشتوانی ئەو ناوچەیە بۆ ڕزگاربوونیان لە سەختی و دژواری داوای هاوکارییان لەو فەیلەسووفە کرد، لە دەوری گردێک هەموویانی کۆکردەوە و وتارێکی بۆ دان، کە وتارەکەی لە بیستوشەش ـ حەوت

وشەیەک زیاتر نەبوو کە چەند حیکمەتێکی شاراوەی لەخۆ گرتبوو کە بە خێرایی لە تەواوی ئەو ناوچەیەدا بڵاو کرایەوە.
وتی: " ئەی خەڵکی لە بیری سبەینێدا مەبن. بۆچی سبەینێش ماوەیەکی تر لە کاتی ئێوە بگرێت. بۆ ئەمڕۆ هەر ئەو نارەحەتی و مەشاکیلانە بەشە،."
هەندێک لەم وتەیەی عیسای مەسیح (لە بیری سبەینێدا مەبن) ڕەخنەیان گرت و بە پەندێکی ناشایستە و بێئەهمیەتیان زانی، هەندێکیان باوەڕیان وایە کە جگە لە باوەڕبوونێکی سۆفیانە هیچی تر نییە.
ئەم کۆمەڵە بڕوایان وایە کە دەبێ لە بیری سبەینێدا بین تا بتوانین ژیانی خۆمان دابین بکەین بە هەر شێوەیەک بێت. ئەوانە باوەڕیان وابوو کە پاشەکەوتێک بۆ پیری خۆیان بکەن و بە نەخشە بەرەو پێشەوە دەڕۆن.
بەڵێ، ئەوانەش ڕاست دەکەن و بۆچوونەکانیان هەڵە نییە. نارەزایی لە وتەکەی مەسیح لە ڕوانگەی دەربڕینێکی ترەوە بە جوانی نایەتە پێشچاو کە دەگەڕێتەوە بۆ وەرگێڕانی سێسەد ساڵ لەمەوپێشی ئینجیل.
لەو سەردەمەدا، واتە لە سەردەمی دەسەڵاتداری (جیمز)، پاشای ئینگلستان کە زمانی وەرگێڕانی ئینجیل بە ئینگلیزی بوو مەفهوومی فکر لەگەڵ ئەمڕۆدا گۆڕاوە.
(لە بیری ئەم ڕۆژانەدا مەبە)، بە دیقەتێکی زیاترەوە گۆڕاوە بە (نیگەران مەبە)، بەم شێوەیە بیرۆکەی واقیعی وتەی مەسیح عیسا(ع) بەم شێوەیەی

لێهاتووه (نیگەران مەبە).
بەم شێوەیە ئازادن بۆ داهاتووی خۆتان پلان دارێژن، بیر بکەنەوە و ئامادە بن، بەڵام نەهێڵن گوومانی خراپ لاتان پەرە بستێنێ. لە شەڕدا سەرکردەکان و ڕابەرەکانی هێزی نیزامی بۆ داهاتوو پیلانی جۆراوجۆر دادەڕێژن، بەڵام هیچ کات بۆ داهاتوو نیگەران نابن.

بەسەرهاتی سرویلیام ئاسلر، ڕاستەقینە و وەرگیراوە لە کتێبی (واز لە دوودڵی بێنە و دەستبکە بە ژیان)، نووسینی. دیل کارنگی، وەرگێڕانی. مامۆستا شەریف حەمە ڕەشید، چاپی سێیەم، سلێمانی.

تێبینی: لێرەدا باسی ئینجیل کراوە، کتێبێکە کە خوای گەورە بۆ پێغەمبەر عیسای ناردووە ڕەزای خوای لێبێت. بەڵام ئینجیلی ئێستا دەستکاری کراوە ئینجیلی ڕاستەقینە باس لە بوونی دوایین پێغەمبەر دەکات، ئەویش "محمد" (صلی الله علیه وسلم). لێرەدا تەنها قسەکەی عیسا بەڕاست دادەنێم، ئەویش "نیگەران مەبە" یانی داهاتوویەك کە نەهاتووە خەمی لێ مەخۆ، پەندێکی کوردی هەیە دەڵێت: "پارەی سپی بۆ ڕۆژی ڕەش". ئەمە مانای ئەوەیە خەرجی زۆر مەکەن، هەندێکی بۆ کاتی تەنگانە هەڵگرن.

بەشی سێیەم:

باسێك دەربارەی خۆشەویستی

کە دەگەیتە قۆناغێکی ژیان، دەرک بەوە دەکەیت، ئەو کەسەی تۆی خۆشدەوێیت، نیگەرانی تۆیە. لەبەر ئەمە زیاتر لەوەی پێت بڵێت "خۆشم دەوێی" پێت دەڵێت "ئاگات لەخۆت بێت".

"ئەمیر ڕەزا ئارمیون"

ئەشق و خۆشەویستی، ئەو بابەتەیە کە جیهانی بەخۆی سەرقاڵکردووە.
زۆرێکمان بە هەڵە لە مانای خۆشەویستی تێگەیشتووین! خۆشەویستی ئەوەنیە کە کەسێکت خۆشویست ژوانی لەگەڵ ببەستی و عیشقبازی لەگەڵ بکەی. نەخێر، خۆشەویستی وانییە خۆشەویستی واتا ژیان، ئەوەیە کاتێك کەسێك کەوتە نێو دڵتەوە لە خۆشەویستی ئەودا نقومبوونی، بەڵام هەرگیز پێیێ نەڵێی خۆشم دەوێی.
بێگومان ئەمە سەبارەت بە کچان، بۆ کچان نەهاتووە هەستی خۆی بە بەرامبەرەکەی بڵێ، ئەمە کاری کوڕانە، دڵنیابە کوڕێك کە بە ڕاستەقینە خۆشیبوێی و بۆ ژیانێکی هەتایی تۆی بوێ، تەنانەت نایەوێ لەگەڵیشت بدوێ ئەتکات بە حەڵاڵی خۆی.
کچی ئازیز کەسایەتی خۆت و سەربەرزی خێزانەکەت، بە هیچ نامەردێك لەژێر ناوی پیاو لەدەست مەدە.
پەیوەندی نێوان کچ و کوڕ شیاو نییە، ئەگەر درەنگیش ئەم ڕاستیەت زانی باشترە لەوەی کە هەر نەیزانی.
قسەکردنی کچ و کوڕ تەنها بۆ کاری پێویستە.
هەرگیز بوختان بۆ کەسێکی پاك هەڵمەبەستە، چونکە بوختانکردن یەکێکە لەو حەوت تاوانە گەورانەی کە خوای گەورە غەزەبی لێ گرتووە.

چیرۆکێکتان بۆ دەگێڕمەوە
کچێك و باوکێك گفتوگۆ لەگەڵ یەکتر دەکەن، کچەکە دەڵێت:
ڕۆژێك لە باوکمم پرسی جیاوازی نێوان عەشق و هاوسەرگیری چییە؟
ڕۆژی دواتر باوکم کتێبێکی کۆنی هێنا و وتی: "ئەمە بۆ تۆیە " بە سەرسوڕمانەوە وتم، بەڵام ئەم کتێبە زۆر بەنرخە!! سوپاسم کرد و، لە کاتێکدا کە زۆر تامەزرۆبووم بۆ خوێندنەوەی بڕیارمدا کتێبەکە لە گۆشەیەکدا دابنێم تا لە دەرفەتێکدا بیخوێنمەوە. چەند ڕۆژێك دواتر باوکم ڕۆژنامەیەکی هێنا، سەیرێکم کرد و سەرنجی ڕاکێشام باوکم وتی:
ئەو ڕۆژنامەیە هی تۆ نییە! هی کەسێکی ترە، بەڵام بەشێوەیەکی کاتی دەکرێت لات بێت. منیش بەپەلە دەستمکرد بە خوێندنەوەی کە نەکا ئەو دەرفەتە لەدەست بدەم، باوکم زەردەخەنەیەکی کرد و وتی: ئێستا زانیت جیاوازی نێوان عەشق و هاوسەرگیری چییە؟ لە عەشقدا هەموو هەست و خۆشەویستیت، بە کەسێك دەبەخشی کە لەوانەیە بەشی تۆ نەبێت، بەڵام هاوسەرگیری کتێبێکی بەنرخە! کە بە خەیاڵی ئەوەی هەمیشە دەرفەت هەیە بۆ خوێندنەوەی ڕەهای دەکەی.

"ئەم چیرۆکە وەرگیراوە".

نامەوێت زۆر وردببمەوە لە باسی خۆشەویستی، بەڵام هاوسەرگیری قەدەرە.

زۆرێکمان دیت هەوڵیاندا، بەڵام بەیەك نەگەیشتن. جا لەبەر هەر هۆکار و لایەنێك بێت.

سەبارەت بە خۆشەویستی یەکلایەنەش، باشترە ئەو کەسەی کە خۆشتدەوێ بۆ ئەو کەسەی بەجێبهێڵی، کە خۆی خۆشیدەوێ. ئەمە باشترین چارەسەرە خۆت بۆ هیچ کەسێك کەم مەکەرەوە، دونیا بۆ یەك کەس ڕانەوەستاوە.

لە کۆتایی ئەم بەشەدا ئەمە دەڵێم:

ئەو کەسانەی کە لە ماڵەوە بایەخ پێنەدراون، بۆ پڕکردنەوەی خۆشەویستی پەیوەندی لەگەڵ ڕەگەزی بەرانبەر دەبەستن. ئەمە وەکو ئەوە وایە "لەدەستی بۆق ڕابکەی، خۆت ڕادەستی مار بکەی".

نهێنی مانەوە و بەردەوامی و ژیانکردنی من لە دونیادا ئەوەیە سەرەڕای ئازارەکان، هیوام بە خوایەك هەیە کە جیهانی داناوە.
پشتم بە هێزێك بەستووە کە بەدیهێناوم، لێم تێدەگات و دەزانێت چارەنووسم چییە و چیم بەسەر دێت، هەمیشە ئاگای لێمە و لەگەڵمە، لە هەموو باروودۆخێکدا.
الحمدلله علی کل حال

"هەبوونی هیوا لە ڕۆژە سەختەکان، وەکو بوونی گوڵێك وایە لە بیابان".

لێیان پرسیم ناوت چییە؟

وتم: "بیابان"

وتیان: بۆ تۆ مرۆڤی یان خاك؟

وتم: مرۆڤم، بەڵام لە خاك و خۆڵ بەدیهێنراوم.

"من کەسێکی خاکیم".